Pashayi - Pashto Proverbs
by: Muhammad Zaman Kulmani
Kabul - ±1985   115 p. (pp. 76-95 missing)

پشه‌یي پښتو متلي

مؤلف :

محمد زمان کلماني

افغانستان علومو اکاډمي
پښتو وانیس بین المللي مرکز

کابل - ۱۳٦٤

UNESCO
Printed with the Assistance of UNESCO

پرله پسی لمبر : ۲٤

تیراژ (۲۰۰۰)

پشه یی جبیس دوه‌نگل چاپی کتاب
(اولوالا کتاب «انقلابی اړ» شی)

پشه‌يي ـ پښتو متلونه

مؤلف:
محمد زمان ګلماني

دافغانستان دعلومو اکاډمي
دپښتو څېړنو بين المللي مرکز

کابل ـ ۱۳٦٤

فهرست

د پښه یی ـ پښتو متلونو مجموعه

د پښتو ښې نړ بین المللی مرکزویاړی چې دخپلو ملی او بین المللی دندو داجرا کولو په لړ کی دافغانی تولنې دزیار گالو نکی پښه یی
وروز ملیت داو لسی ادب یوه ډیره مهمه برخه، یعنی دهوښیارا نو د
خبرو (ضرب المثلونو) مجمو عــه گرانو لوستو نکو ته وړ اندی کوی.
ترڅو چې تاریخ ښا هد دی پښه یی ورور ملیت زمو ږ دگران هیواد ډیر
لرغو نی توکم دی او موږ دتاریـخ په پاڼو کی داسی شیبی نه شـــو
مینداې چې پښه یی ملیت له خپلی مو جوده ښکلی ښا عرانه غر نی
پاڼو یی څخه جلاو ښیی . نو مو ږ یوهیږو چې پدغو متلونو کی به
د پښه یی توکم د ډیرو لرغو نــــــو نیکو نو دفکر او حکمت دپانگـــــی
توار ث او توا تر لړ او یاد یرساتل شوی وی او پدغه نیک توار ث ا و
تواتر کی موږ د ډیرو لرغونو پښه یی هوښیارو اجدادو دحکمت او هوښیار
تیا زیر مه، د بشری احساسا تو اود تفکر دطرز انطباعا ت ، د مینی
او محبت دعوا طفو ، دنړ یلید او اجتما عی اقتصاد ی اړ یکو د ډیرو
لرغو نو بقایاوو انعکاسو نـــــــه موندلی شو.

هر توکم هر او لس او هرقوم دځان له پاره داو لسیزو ادب دپانگی
ویاړونه لری چې له یوه نسل نـــه بل ته [illegible] ښه ...
په عنعنوی توگه رسیدلی دی پدغه [illegible] و ږ پښه یی ورور ملیت
هم دیادو نی وړ مقام لری ... ده دکوم او لس ژ به چې به
یوه یابل دلیل دلیك له قیده وتلی وی اود لیکلی اد ب له نعمته بی برخی
وی هماغو مره د هغه او لس دخلکو ادبی تندی دماتولو یوه مهمه وسیله
ولسی ادب: متلونه ، سندر ی ، قصی او نور وی. دد غه اصل له مخـــی
موږ پوهیږو چې پښه یی خو ږه ژبه به له او لسی ادبه اود هغه

(الف)

په‌جمله کی له متلو نو فوق العاده‌ېو ایه وی، خو متاسفا نـــــه‌دغه قیمتی او با ارز ښته پانګه دېخوانیوورستو فیو ډالی رژیمو نو خانګړ- تیا داوه چی همیشه به یی د هیوادډېیلو بیلو توکمو نو او ملیتو نـو ترمنځه نفاق اچاوه او خصو صـــاکوښښ‌یی کاوه چی واړه ورو نه ملیتونه دنورو ورو نو ملیتو نو په‌نظر کی حقیر معر فی کړی او له دغی شیطانی لاز ی یی خپلی‌طفیلی‌بقاته دوام ورکاوه . خو د ثـــور بختور او نیکمر غه انقلاب هنفــــه‌فیو ډالی وراسته رژیم اود هغـــه ناوړه او شوم میرا ث ته دتل‌له‌پاره‌خا تمه ورکړه او س یو وړوړ ملیت هم پربل تفوق او لوړ تیانه لری ،یوهم حقیر نه دی ،ټول دیوه لا س دګوتو په‌څیر بیل بیل ارز ښت‌لری‌او خصو صا دغه ارز ښت په هغه وخت کی‌څرګند وی چی دیومو تی‌په‌څیروی ، زمو ږ انقلابی هیوا د او س داسی مثال لری لکه درنګا رنګ ګلونو ګلبڼ هر ګل ځا نګړی رنګ او خانګړ ی بوی لری . دلته‌هیڅ‌ګل له‌بل څخه دغه ګلبڼ بـی نیازه کولی نه شی .

زمو ږ‌ټو لنه او حتی ټو له‌نړ ی‌شا هده ده چی‌دثور دملتی دموکرا- تیک انقلاب په‌راتګ‌سره افغا نـی‌انقلابی ټو لنی دټو لو ورو نـــــو ملیتونو حقوقو ته دقدر او درناوی‌په‌سترګه کتل کیږ ی . زمو ږ د ګوند دعمل په هنداره (دعمــــل‌برنا مه) کی ددی مو ضوع دا سی یادو نه شوی ده:

((دافغا نستا ن دمو کرا تیـــک‌جمهوری دو لت زمو ږ دوٍیا ړ لی وطن‌په‌ارغونی تاریخ کی هغه‌لومړی‌دو لت دی چی بشپیلی یی ده‌هیواد پاشونیو ملیتو نو حقونو نو اوقبا یلودمادی او معنوی ود ی له پاره د برابرو حقوقو اوامکاناتو پــــیوزواو رښتینی برابر تیا تا میـــــن- کړی...))

(دټو لو ملیتونو ،قومو نو او قبایلو په قر هنګند ،دو دو نو ، ادبیاتو او فولکلور کی دغوړ ه اوارز ښت ناکو اړ خو نو ساتنه ا و وده)) دافغا نستا ن دخلک دموکراتیک ګو ند په غاړه اخیستی ده.
په‌څای ده که‌پښه یی متلو نـــه‌دیوه زیار کښ ملیت داو لســـی پو هنی‌او حکمت هنداره‌وبو لو.په‌هغو کی کله دهغه شر یف او لس

دزیار کښی په باب احساسا ت منعکس دی، لکه دغه متل چی‌دپښتو تر جمه یی داسی ده:

چی دمشر نه منی مانبام به‌ارګی‌کورته راوړ ی .
یادا چی لا س ټنا کی کړه ، خوزړه مه ټناکی کوه .
یا لکه بکی میړا نی احسا سات‌څای شو یدی .

مرګ دټو پک بنه دی نه دتلتک.
کله هم دلوړو روحیاتو تلقین -
دزړه ماتی څخه لاس ما تی بنه‌دی.
کله دسنجش او غور ګټه لکه :
مخکی شه خو بیرته مه‌ګوره .

اوداسی نور زښت ډیر چــــــی‌داو لسی پو هنی او حکمت خا ص مفهوم بکی ځای شو یدی . دپښتوخپړ نو بین‌المللی مر کز ویا ړ ی چی دخپل ګرا ن انقلابی ګو ند د چی دخپل ګرا ن انقلابی ګو ند د ارشاداتو په‌رڼا کی یی تر خپلـــی‌وسی پوری دغه وظیفه اجرا کړی ده اووخت په‌و خت یی یدی لاره‌کی‌ګامو نه اخیستی دی لکه(د خلکــو تفکر - داوز بیکی متلونومجمو عه)او(ترکمنی ملغلری - دتر کمنـــی متلونو مجمو عه)چی د مخه ی‌چاپ‌کړی دی او یدی با ب بنه‌مثا لو نه دی او همدا رنګه یی بلو چی-پښتومتلو نه یی هم چاپ ته‌تیارکړ یدی اودادی‌به خپل وار دپښه‌یی‌زیارکښ‌او شریف او لس دمتلو نومجمو عه چی به خنګـ کی دپښتو متلو نه اویاترجمه لری ګرانو لوستو نکو تـــه وړاندی کوی.

په دی برخه کی دمحترم زما نکلمانی زیار دزیاتی ستاینی وړ دی اود زړه‌له‌کو می منندتری کوو اودغه زلمی شاعر اوخیړو نکی تـــه توفیق غوا ړو چی په خپلو کو - ښښو نو سره دخپلی خو ږ ی‌ژبی حق اداکړی شی .

سر محقق دو ستشینوار ی
دپښتو څیړ نو دبین المللی‌مر کزرئیس.

سریزه

پښه یی ژ به چی د آریا یـی ژ بی ه هندی گرو پ دداردي‌خانګی یوری مربو ط یوه ټیره لر غونی او بډا یه ژبه ده ، و یونکی یی چــې زیا تره زمونږ د گرا ن هیواد افغا ـ نستان په ختیځو سیمو (کونړ ، ننګر هار ، لغمان ، کاپیسا) کی ژوند کوی دیو لر غونی او غنــي فرهنګ څښتنان دی او دژو نـدانه په هره برخه کی په زړه پــوری شفا هی روا یا ت لری .

که څه هم د تیرو فیو ډا لی غیر عاد لا نه منا سبا تو دشته‌والی له کبله په پښیی ژ به کی کو م لیکلی آ ثار او همدارنګه دپښیانو د کلتور او فر هنګ په هکله څــه لیکنی مو جودی نه دی او دی ژبی او خلکو ته د تیرو واکمنا نو له‌خوا کومه پا ملرنه شو ی نده او دوی یی په محرو میت کی سا تلی دی، خوسره له هغی هم د پښیي خلکو و لسی یو هه یا شفا هی ادب او فو لکلور ډیر مو ږ او بډای دی‌چی له لر غونی زما نی را هیسی دیوی خو لی څخه بلی خو لی ته او دیوه نسل څخه بل نسل ته لیږ دو ل شوی او تر نن ور ځی یوری مو ږ ته را پا تی شویدی .

له‌د ی امله چی او لسی‌ادبیات یا فو لکلور داو لسو نو د ذهنیت کلتور او تمد ن هنداره ، د ذهنـی‌او با ند نیو شرایطو ، تصورا تــو او نورو تو لنیزو ا ړیکو او د هر ډو ل ګډو خصو صیا تو انعکا س دی چی داو لس خوزا لو په شتمنی‌او پانګه همد غه د خلکو فو لکلور او ژ به تشکیلو ی او زیا تره‌پوهان‌او څیړو نکی د تو لنی د پخوانی خصو صیا تو په هکله د معلو ماتو د تر لا سه کو لو له پاره د هغــی

تو لنی شفا هی ادبیا تو ته مـــخ اړوی ، نو لازمه ده چی ددغه زرین فر صت څخه په استفادی سره [redacted] د پښیی شفا هی ادبیاتو په بیلا بیلو برخو کی د مطا لبـــو دراغونـډولـو په واسطه له یــوی خوا دغه د خلکو ار زښتنا ک میراث خوندی او له بلی خوا خلکو ته په‌بنه تو ګه و پیژند ل شی .

داو لسو نو دشفا هی ادبیات یا فو لکلور د ډو لو نو څخه یویی هم متلو نه دی چی د پښیی شفاهی‌ادبیا تو یوه ستره برخه جوړوی. او به پښیانو کی هغه دخبرودتائید‌او دیومتل شوی استد لال په تو ګه چی دزمانی د تجر بو څخه راوتلی‌وی استعما لیږی ، د پښیی شفاهی ادب دخوندی سا تلو په هیله مــا و کو لای شو ل چی یو څه پښیی متلو نه را ټول او د پښتو متلو نوسره دپر تلی په ډو ل چی د تاریخ په اوږ دوکی دوا ړه‌ژ بی اواولسونه (پخوانی پکتهایان او الینا یان یــا او سنی پښتنا نه او پښیا ن) خواپه‌خوا او سید لی ، فکری او فولکلور-ریك یو شانته وا لی سره په‌خوښی‌او غمونو کی یی د خپل نورو ورونو ملیتو نو په څیر ګډ دریځ لر لی‌دی‌و لیکم .

په دغه لیکنه او ټو لو نه کی‌می هڅه کړی ده چی هر متل پـــه هغه بڼه چی می د خلکو څخه مـی‌او رید لی ، په خلکو کی مو جوده او یا کوم ځای څخه می را نقـــل کړی دی (البته د ما خذو نو او د هغو ښا غلو نومو نه چی پــــه متلو نو کی ما سره مرسته کړی ده د کتا ب په پای کی می لیکلی دی) دلته یی و لیکم او د هیواد د پ مینا نو ته چی ګوندی ادبی تنده‌یی بري ... کړم .

په دغه لیکل شو ی پښیــی متلو ... پښتو متلو نو په څیر منظوم او منثور متلو نه شا مل‌دی، ... یا ترو متلو نو کی چی لومړی پښیی او بیا پښتو متل‌لیکل‌شویدی د مفهو م اوما نا په لحا ظ ګټ‌مټ یو شا ن او مساو ی دی .

هغه پښتو متل چی‌د پښیی‌متل سره د مفهو م او معنی له‌پلوه یو شا ن او مساو ی دی ، دمخه‌یی‌د (م) اختصار نښه لیکل‌شویده .

هغه پښتو متل چې یوا خــې د مفهوم له پلوه پښیې متل ســره ور ته وا لي او نږدې وا لي لري ، دمخه یې د (ن) اختصار نښه لیکل شویده .

په هغه صورت کې چې پښیې متل ته ور ته پښتو متل مونـد ل شوی نه ده او یا په ځینو مواردو کې د پښتو متل د تکراري لیکلو څخه ډډه شویده ، د هغه تر جمه‌ړاندې شو یده چې په دې صورت کې د مخه یې د (ت) اختصار نښه‌لیکل شویده .

یا تې دې نه و ی چې په دغه‌اثر کې د پښیې ژ بې د بیلا بیلو سیمو او لهجو څخه متلو نه راغو ـ ند او ځای ګړ ل شو یدي ، تر څو د ټولو سیمو او لسو نو سره مینه‌وساتل شي .

ددې له پاره چې ګرا ن لو ـ ستونکی د پښیې ژ بې د لهجو په هکله هم یو څه معلو ما ت تر لاسه کړي د دغو څو ټکو یا دو ل و ته بو لم :

پښیې ژ به د سیمې کړ کیچن‌طبیعي جو ړښت د شپته وا لي او د لیك او د لیکلو آ ثارو دنشتوا لي‌اونورو عوا ملو له کبله دنورو ژ بو په څیر په خو لهجو ویشل شویده ، که له ډیرو و ړو او جز لي ګړ نیز تفاو تو نو څخه چې په ځینو برخو کې چې آ ن د کلیو او د دوو دو ویونکو په منځ کې شته تیر شو،دغه لاندې پیژند ل شو ی لهجې لري :

لمړی ـ د کو هستا ن اوبو لغین‌د سیمې لهجه .
دویمه ـ داوز بیــن ددرې او دالیشنګ د درې لهجه .
دریمه ـ د ګتا ب باونجـرا ب لهجه .
څلورمه ـ ذالیکښانر ، پره نور ، کونړ او دیپېږ د درې لهجه .
چې په دغو څلورو لهجو کې یې لومړۍ لهجه د دو همې لهجې‌سره ، او دریمه لهجه د څلورمې لهجې‌سره یو څه نږ دیوا لي لري .

محمد زمان ګلمانی

یادونه

په پښه یي ژ به کې د پښتو ، دري او عربي ژ بو سره د ګډو فونیمونو څخه پر ته ځینې خاص او ځانګړي فونیمونه موجود دي چې د هغو د پیژندل شویو فونیمونو څخه یو یې «لهـ ـ ۸» فونیم دی چې فونیمیکي شکل یې د «پښه یي ژ بې ګرامر» نومې کتاب د جورج مارګنسترن ناویږي نړیوال ژ بپوهاند د تالیف څخه د استاد انو په مشوره اخستل شوی دی او په دې د دل تلفظ کیږي «لهـ ـ ۸» د دې فونیم په تلفظ کې د غږیز جهاز په غږ د کې ژ به منځ په پوره توګه ځګیږي او د ژ بې سر د یا پسې ژامې ژ او د بو سره تماس پیدا کوي او هوا د ژ بې له د وا ړو واړ خو څخه په معینه اندازه د خولې له جوف نه د سبزو په فشار راوځي او د آواز د اداکولو عملیه تر سره کیږي . « کابل مجله ۱۳۶۰ کال ۶/۷ ګڼه ۶۴ مخ د نور محمد محسن لیکنه » .

« دغه فونیم اصلي تلفظ چې د کلمې په سر او کلمه په منځ کې راځي په خاص پښه یي سیمو کې لکه د لغمان ولایت د مرکز په شاوخوا ، الینګار ، ګکر یا او د کونړ د سیمې په پښتانو کې ژوندي .

دی، خو د الیشنګ ددری او د هغه شا و خوا سیمه کی په ... اودت ... او په

یګاب او نجراب کی په دل، او دت ... فونیمونه او بستی دی.

مثال:

د لغمان مرکز، الینګار، ننګرهار او کونړ	الیشنګ ورد	تګاب ونجراب	تر باږد
لهسوریک	زرو ریک	زرو ریک	خبناد کول
له	نرد	نرد	دری
لحام	سوم	ام	کار
هوند	سوند	لون	بام
لیلهک	...	لیترېک	ریل

په مقدارت ... دی ... سی چی دغه فونیم په تاپی او جای ... کی

د لباعتی ... ستورو ... دل. د لومړی برخی او د دوه ... کی ... ګیبی

... په خیر لګه دلهٔ، یا دلهٔ، اخی چی بیله ده محترم لوستونکی ... یاملرنه اودفت وکړی

بل بېلګه د ډنګ = ... فونیم یا غږ دی چی تلفظ په وخت کی د پوزی

مجرا خلاصه او وازه وی چی هوا له دی لاری څخه وځی او د ژبی دواړه

ایخوړه د لاندی ژامی له اوریو او د غابښونو له داخلی اړخ سره تماس

پیدا کوی، چی له خولی څخه هوا نه بیا کمه او پوزی څخه دېره وځی. دغه

فونیم د مورفیمونو په پای او منځ کی راځی لکه:

۱- کوشینګ = کوړ ۲- بمینګ = اسباب او ظروف

۳- ندیګا = تری ۴- لینګن = ګام ۵- شینګنګ = دښیدیا

دیولوی فونیم نوم دی.

پشیی پښتو متلونه

ـآـ

ـ آ جنو وا تی غز نی کــــور شی آ.
م پیر یا نو ته غـز نی خـــه دی .

ـ آخو ن وا تی شو ر وو بـــه بیرو او ن .
م پر آخو ن شور وا هــم ډیره ده .

ـ آد م کو له کچا کو چه نــه ویشتو او کو له مشتی کوجه جاگا بتو .
ن کله دو یا ب کله کریاب .

ـ آرو اشا ړی بلی پیو ند نــه بتو .
ن په زور دا لو کی چا انار لیدلی نه دی .

ـ آسبت ، استی پینی .
م لاس ، لاس پیژنی .

ـ آست لپا ، تی دور لپا .
ن پتهی به ملهمو نه نښلی ـ یاژرنده په اوبو گرځی .

ـ آستی مستی سی ، نیستـــی سستی .
م هستی کوی مستی ، نیستـــی کوی سستی .

– الف –

ـ اجلګه در یا ، لهجر یکــه را ضی بی .
م په مر ګ یی ونیسه چی په تبه راضی شی .

ـ اجلی پو لوی نه تی ، پر بل جا نی مه ما را .
ن تر کفن پو مبی پټسی مهغزوه.

ـ احتیا ج ني بی ، خر تیکه دهآیی کدی ، خریکه هی با .
ن او پو اخیستی خګک نه هـملاس اجوی .

ـ اچی اچی آ ، اچیو ړ ګـــهاچیوړ .
ن و ینه ژاړی ، نه مینه .

ـ ا چی اچیدی شر متیو .
م ستر ګی د ستر ګو نه شـرمیږی .

ـ اخو لی تا ل ګی ما ، تخو ل نه مجا .
م چی غور یږی ، هو مره نــهاوریږی .

ـ اخو لی دار ، تندو کـسـکر نګی ،/.
م لکه غر هغسی یی کر بوږی.

ـ ادب بی ادبا ن د ی ژا دهبتو.
م اد ب لــه بی اد به ز ده کیږی.

ـ ار حنذی خار تی ، لهنـــدی بارږه
ت خو نه چی خر ګی ، هغومرهیی بار ګی .

ـ ارزا ن بی علت نه تتو ،قیمت بی حکمت . م
م ارزا ن بی علته نه و ی، ګران بی حکمته .

ـ ار ګو س آ ب تانا شی .
م دهر سړی آ ب په خپل لاس ګی دی .

ـ آسما نی تندر اودای کیمی جانر شه نه بیا .
م د آسما نی تکی ـخخهـخو ك خا ن نهشی ساتلی .

ـ آسمنه ده تا رای نه شی ، سنګه هی اوچای .
م په آسما ن کی ستوری او پهخمکه سیوری نه لری .

ـ آسمو ن ګه سمخی غږ میکتو،سمخی دامو ن نه بتو .
م خومره چی غو ریږی ،هومرهنه او ریږی .

ـ آش اشیدی او نجین نهګوریا.یا آر آریو او نجینه نه بګا .
م وینیپه وینو نه مینځــــل کیږی .

ـ آنشنا دورا ی مو چیا یك ، ګبګا نا دوره چنیا یك .
ن له بارانه یا خیدی ، ناو ی تهکنبینا سبتی .

ـ آ یستی او ویی نه تی ، تیګهمه کده لا یام .
م چی نه دی وی له موره ،ورتهمه وا یه چی و رووره .

ـ آیستا و او یستا بلیګی کوچهفرمنی .
ت دمور او لور د لستو نی پـهمنځ کی فرمان دی .

ـ آ یی انخو ل مو ل کمی ، کهبه نه نا دی .
م موری داسی به دی بیه کړم، چی خوك دی نه کوی .

ـ آیو باس ا ړه او یا سره، اویاس اړه وا ړی سره یا آیو باوه
هاړ او یای ، او یاس زمبی ودنیی.
م دمور ز ړه پر زوی ، د زوی پروچ کا نی .

ـ آ یی ده تیبی اندی ، کو چیهی باښی اندی .
ن خو له دی تنګ ، کیهه د ی لویه .

ـ آییس او یا ده لی بیتیك ،باسهی نه .
ن چی نه دی وی له موره ورتهمه وایه چی و رووره .

ـ آیی مول کیوی اس . یا آیی مول مه کیا .
ن دسر په بیه د ی اخیستـــیده .

- ارگی پلا گرهی ، خیمــــه بیهی .
م چیر ته چی او سی ، په خوی به د هغو شی .

- ارما ن گه پچا توا لو عقل اول تت .
م ارما ن چی و روستی عقل لومړی وای .

- اریوا ی ته کدا ، لشوای هی‌مه کدا .
م چی واو ری و وایه ، چی‌وریني‌مه وا یه .

- ارا تو دا م ارا یــو ددیم ، آیستو به ایهین ډیگو بلا .
ن دنورو نیمه نیمه، دا بی یوه‌نیمه .

- ار ، اره وا تــی ، پانــده دار تو .
م زړه زړه ته لار لری .

- ارا اړای اینیم ملا ، سراسیرروز گار هی هر که شاریا .
ت - زړه په زړه یونیم یو خای‌کیږی ، سری سری ژوند [illegible]
تیروی .

- ارا ا یی ، جا نیکه را حــــت‌شی .
ن لږ خوره آرام او سه .

- ار دار بیی آ س ، یا گر دار؟
ت هغه بنه دی چی زړه لری او که هغه چی شته ؟

- ا ړ شجوا سره نصیحت تاثیرنه کیا .
م نصیحت ومین ته گنیه نــــه‌لری .

م - ار که تنگ نه بی ، تو ن اولوآ . ب
یا ار که تنگ نه تی ، جاگــوتنگ نا .
م چی ز ړه تنگ نه و ی خای‌نه‌تنگیږی .

م - ار مو روا دی ، انگ مور وا بیی اس [illegible]
ت د زړه ما تی خخه لاس [illegible]

- ارو تك به ارو تك آیینا سی.
م زړه په زړه آیینه ده .

- ازو ده او نشار سن ، استوهی بیری .
ن په زړه هو بنیار ، په خو له‌بیگار .

- اریم او لو آ ، کر کرام‌استوم‌کر سی نه شی . ب
ت ز ړه مې لوی دی ، خه وکړم‌په لاس خه نه لرم .

- ار نی شبجیك دو ل نه ایرا ، اورچ نی ایك استرانه ایرا .
م زړه چی مین شی بنایست نه‌غواړی ، خوب چی راشی با لښت نه‌غواړی .

- ار نی لاوی اندی انچای بــه‌ایریك نیا .
م چی زړه خو ږیږی له پــنـدوستر گو هم اوښکی خی .

- از رایلس و ری او یا سره کواره لاوا .
م د ازرا یل په پر دی زړی خه .

- آز مود و گر کی آزمودو نه‌کتاو .
م آز مو یلـــی خو ك نه از مو یی .

- ازنا لیمه و یړینی شی ، ویرینی لیمه ازنا .
ن په ز حمت پسی را حـــت‌شته .

- ازه ازه ته نو یا ، ویری‌ویری‌هی نه لایا .
ت په خندا به ور ك کړی ، په‌ژړا ژړا به یی نه مومی .

- استای انگو ړ یك برابر نه‌شن .
م پنخه‌گو تی سره یودی ،برابر نه دی .

- اسبا ب خو اسباب آ ، یه دی‌بکار آ .ب
ت اسبا ب اسباب دی ، یوه‌ورځ‌په‌کار دی .

- استیدی ده لهام که ، دو ریدی هی اگت .
ن په لاس کار ، په زړه یار .

- استیدی دیا ، پا بیدی‌گوریا.
ت به لاس یی ور کړه ، په پښو‌پسی خه .

ـ استهٔ گـکنا وا ، خوا په گکنامه وا .
ت لاس د ی تنها کی که ، خوزږه‌دی مه تنها کی کوه ..

ـ استی گو نا کار مه کیا ، باچاس مه بیه .
ن بنه کوه بد به نه مو می .

ـ استیم شا مچه پشا که‌لیچی.
م لا س می تو ری پشو خټلـی‌دی .

ـ استی یی سنگنو تا نه کیا ، بنیرو تانه با .
م چی لاس په خو شیو نه شی، خو له په غو رو نه شی .

ـ ا شو تی د من اشیدی پا ك نه با .
ن ویښ په وینو نه مینځـــل کیږی .

ـ اصیل جا ن کو ل نه کتاو .
م اصیل نه ور کیږی .

ـ اغت اغت سره یاده با .
م خبره تر خبری پوری یـــا د یږی .

ـ اغت ته بو ، سره هی ای .
م خبری ویری ، سر یی یو.

ـ اغت کد تا پا ك بکا ، را یی واگنیك دی .
ت خبره په ویلو پاکیږی، رشه په با دو لو .

ـ اغت کم که ، لهام هی بو .
م لږ غږ یږه ، ډیر کوه .

ـ اغت گه دوره نیج ، د و ره نیج .
ن تو کلی لا ړی بیر ته نــــه اخیستل کیږی .

ـ اغتیده بیی سن ، لهمی هی‌مـچ .
م و یـل د ی بنه ، کو ل دی بـد .

ـ٦ـ

ـ اغتید ه شن ، او ند ری هی نه یا اغو یت شی ، عمل نهٔشی .
م ویل شته دی ، عمل نشته.

ـ اغتی ده سما نه با، لها وام هی سما بیتچ .
م د توری تپ جو ړیږی ، دبدی‌خبری تپها نه جوړیږی .

ـ ا گه بیی بهی ای مم ای تو،اگه بتر بهی دیگه تو .
ت که ښه شوی یو زه یو ته، که بدشوی دواړه ته .

ـ اگه تو کد کی تو آی ، مم کدکم توآی، دیکه تمان .
م که تاو یل ته یی ، ماویل ته‌یی ، هم بهٔزه یم هم‌ته یی .

ـ اگه دوا س زور ور س شی،ویل چور یس شی .
ت که ورځ دزور ورده، شـپه د کمزور ده .

ـ ا گه کی کو د یہی بیلیہی،اگه نه دیہی ایلیہی .
ت که چا خه در کړه و یی غولولی، که یی درنه کړآموخته‌یی‌کړی
په دی ښا نا چی که سری مفت‌خورنه وی دخپل کاربه‌لته‌کی کیږی

ـ اگه ننگه نه بیا هی کو آلاهی .
ت چی بنکتـه کیدای نه شوی،ولی پور ته کیدی .

ـ اگه نه شا ړی، کنده گور می،اگه نه ایی کو کمی .
م چی نه خی په شا به د ی کم،چی نه خوری خه به‌دی کم .

ـ الا ی ا ت گه تو نه اتی .
ن لږ خوره طبیب ته مه ځه .

ـ الجا بندا نه لجـا ، تی خلکه لجلیبی .
ن که خو لـ نه شرّ میږی ،خوك به یی وشرموی .

ـ ا ل نه ننگچ ، او ن کـــــو تهیښ نه
به خره پی زور نه رسیده کته یی وهٔله .

ـ اما نتی یی به خیا نت نـــه کیبی .
م اما نت خمکه هم نه خیـــا نتوی .

ـ٧ـ

ـ امه جنگرا ی استا ی انگیرآنا ن .
م مو ړ ل دیوه لاس گو تی یو .

ـ انا دندګه اجا پنده.
ت پر غا بنو (خو نه) یی‌ووهه پرلاره یی راو له .

ـ انچ انچ‌هودا ی لجا .
م ستر گی د ستر گو نه شرمیږی .

ـ انچا ی ده اندا ته ، پندا ی غی نه .
ت دستر گو خخه ړوند او سه، د لاری نه. یعنی هر خه چی کوی
د حق خخه مه تیریږه .

ـ انچی سره انچیوا ل گرا ن نه سن.
م ستر گی په بڼو نه در نیږی .

ـ انچـی سر ه سر ما گرا ن نه با .
ن سر په خپلـو ویښتا نو نـه ‌ر نیږی .

ـ انخو ل آمو ل پل نه شی، گه بی شو کو لکا تی :
ن دا سی ونه نشته چی باد نه‌وی ښورو لی .

ـ انخو ل لهام که گه آیوبیستی کیو یا تن .
م مه‌کړه هغه چاری ، چی نه دی‌موز کړ ی وی نه پلار .

ـ اندا حر تا ، مند یی دمتا .
ت ړ وند خر پـه غا ړه یـی‌رسنی .

ـ انداریی آنیبکی سخت آ ،او برزاس انکی .
یا اندا سی که د ریبی، بوزاس‌هی انبی .
م د ړانده له تیږ لو ، دکا نه له‌وهلو دی خدای سا ته .

ـ اندا کو ایرا دوا نج .
م ړوند د خدا یه خه غـوا ړ ی‌دوه سترگی .

۴ ـ اندا یکه و یلو دوا س آ ی نجنی .
م ړانده ه ته شـبه او ورځ یوشان که .

ـ اند را لیمه لو ش سی .
م په تیار ه پسی رنـا ده .

ـ اند را و یله هر که جنگ با،که حال کدا ، که هی نه .
م په شپه کی هر خوک بیریږی، خو ك حال وایی خو ك یی نه وایی.

ـ اند یکیدی قا بل نه بیاگیی، سم دنیای به ددی نایل بـی نه آی.
ن چی دیوی مینی قدرپه لری، که ټول باغ درکړی هیڅ .

ـ اندو د ی ببی ا سی بیـی سا ت .
ن د نشت نه مو زی ښه دی ، کټ پری ږك دی .

ـ اند ی کو چه ایکل انچـا باچا آس .
م په ړندو کی یو ستر گه باچادی .

ـ انسا ن بی دو نکا پشـــناآس .
م انسا ن بی و زره مر غــه‌د ی .

ـ انسا ن تا بع احسانس آ .
م انسا ن تابع داحسان .

ـ انسنس ایه گو لیدی دهتنیک‌سی ، چمر یدی هی کپرا .
م انسا ن تر کا نی کلك ،ترگل ناز ك دی .

ـ انگار یی شجیك ، شیل وسوسوا جو تا .
م اور چی بل شی وچ او لانده‌گډ سوزی .

ـ انگا را وا تی تانو ك اوبیگانا‌ای آ .
م اور نه خپل او پردی یـو دی .

ـ انگار تا نك د منـی ششفا .
یا انگار تانك د منی دورگوریا.
م اور له خپلی لمنی لگیږی .

ـ انا یدی کیمی پنده نـــه چنا .
م په وهلو خو ك نه سمیږی .

ـ اننا جنت دړواز ای نیـــو یسن .
ت وهل د جنت د رواز ی شخه‌راو تلی دی . یعنی آدم (ع) بی په
وهلو د جنت له ور ه شخه‌ایستلی‌دی .

۷ـ انوا ی بیکه انا .
ن دبره د یتیم لـه سره نـــه‌جیبیږی .

ـ او تا خوا را پا لنی کـــــته‌اینی :
ت و ږی لیوه پا لا ن خوری .

ـ او تا ده تو کنا نه ایرا ، اور چ هی استرا .
ت لو ږه کتخ نه غوا ږی خو ب بستره .

ـ او تا ویین دو رهـ آلتیك .
ت و ږی د خناور په وره ورختلی‌دی .

ـ او تا آنتی ای کوا ږ ، وتوا آنتی ای وچا ن .
ن او ږی ته نیمه کو له هـــم غنیمت ده .

ـ او تا نه آ م تینی نیتی تــولیکم .
ن و ږی نه یم قدر غواړم .

ـ او تا اودای ایی ایږ یا گیی .
م له و ږی شخه ډو ډی غـــواړی .

۵ـ او تی انچ نه دما .
م و ږی ستر گی نه مړ یږی .

ـ او چ گلنا نه ننگتو او ملاداره نه ډکتو .یا
آ ك دیته نه لینگکا ، ملا داره نه ډیگا .
م یږ سمی ته نه را ته ، ملاغره‌ته نه ور ته .

ـ او جیمس کو ی ، کونگای‌جنه جیو یا شی .
ن لړم ته یی ویل کو چ ده لکی یی په شا واړو له .

۷ـ او مخت کیمنا ، خلك مكا یکه‌پو لا .
م په پو بنتنه خــلك مكیـــه‌شی .

او شتا اگه حلال آ س شکلی مردار شی .
م شکو ن که حلال دی شکل‌یی‌مردار دی .

ـ اور کو چیم‌ژا شریم .
ت نسه پور ته شه سر مـــی‌وخوره .

ـ اور گه او ډ ی انو ، او کاړ ی‌خو پنده آ .
م او به پور ته وهه کشته یـی‌لاره ده .

ـ اور گه گه کپل شرای ویتین، کور ای نیزو کور دونیزو .
م او به چی تر سر پور ته شی،خه یوه نیزه شه دوی نیزی .

ـ اور گه گه تی تیمم وا تی حاجت نه شی .
م چی او به و ی تیمم ته شـه‌حاجت .

ـ اور گه گه بیرو ژو ن بی ، گستو .
ن او به چی ډیری ودرین ی‌رنگ‌یی زیړ یږی .

ـ او ست گه منډ ین، مندوچندتو ـ
م لاس چی ما ت شی غاړ ی‌ته‌شی .

ـ او غنی گه ست سال نیتا کارنی گور یبیـن، کـدا کـو رو ن
گور یکم .

م پینتو ن سل کا له و روسته‌وار واخیست ، ویل یی اوس می
هم تلوار وکړ .

ـ او ل جانی دیا ، تی ور یای‌مره .
ت او ل خا ن گوره، بیا بل تـه‌وا یه .

ـ او ل جون ږ لیمنه جهان .
م او ل خا ن پسی جهان .

ـ او لس دی سنبه نار ی گرکس گره خا لی .
ت دو لس سپا غلی د کوزوالاشته خلاصو ی .

– اول گه یی استی نه دریا ، یا ن اولیدی کوبه نه بان
ن چی نه کو ی احتیا ط ، بیادی نه کوی فریاد .

– او ل وسیك نعمت آ ، آخروسیك زحمت آ .
ت او ل وا ده نعمت دی ، آخروا ده زحمت دی .

– او ل کیڼی بس ، بت به چوتی گنی وس .
ت او ل دی پلمی کو لی ، اوس به خنګه شل و شمیری .

– او لېتك ا گه بار پو لی ، خندی یاره .
م سو ی چی بار ی شی ، نو به خه شی .

– او نج ور گای ایرا یك ، گل ور گای به دریا یك .
ن کوتنه د لیو ره په تمه لـه میره پاتی شوه .

– اوند رس نظری کو لپا سره سی .
ن دو ډی ستر گی په دسترخوان کی و ی .

– اوندر یا ده که ، کونجـــی جیا .
م کما ل زده کړه په تا خچه کی یی کیږ ده .

– اونشار پشنك دو ه آنشا یه اوړا .
م هو شیاره مر غی په دوو لومو کی نښلی .

– او ندر او دا ی شیر رشـوا کو .
ن چی پشی د غو بنو سر خانه کړی نو ساتی به له چا .

– اوندر ی ده کو به نه سی ، اغتی هی واړه گلا .
ن په ورو خو له غتی خبـر ی کوی .

– اوو کا پچ شیك و رگ اه ، ورگ کایی شیك مریگ اه .
ت چی دو ډی په ستونی ونښته او به و چښه ، که او به ونښته
مرگ وچښه .

– او یا او یا کیتا پانجـــبای در چم
م د زو ی په هیله مور له [illegible] وو ته

– او ییی گه نه و یری، آ یه نه گور ییی .
م چی ز و ی نه ژا ړی مور یی نه اخلی.

– او یا ز حمت به آ ن ، راحت بـه .
ت زا من هم ز حمـت د ی هـم راحت .

– او یتکی ، آپ کستا دی سیـالکی اس .
ن ادی چی زوٙر وره ده ، دبا باد زوره ده .

– اوو یی که نه ویرق ، آیه چوچی نه دییی .
م خو کو چنی ونه ژا ړی، مورشیدی نه ور کوی .

– اوو ورو س آین ، کوچ خو تو آین .
م خوا په که دبل و نس خو دی خپل و .

– اه ده مر دای پتیا کم ، تو هی دور ستم از یگیی .
م زه د ی پر مړی ژا ړم . ته می به خو له پوری خاند ی .

– اه ده مسلما نستی سره شك داریا کم ، تو هی پیدا ن دژاکیی .
ن پکه چا په ورا نه بیوه، د ی د سر کچا وی [illegible] .

– اه به یی آرام نه تم ، خدای که به آرام مه کیبین .
ن چی زه کونده یم ، په دنیادی میړو بنی ته و ی .

اه تینا قر بنی ، تو مینا قـر بنم .
م زه که تا جار ، ته له مـــا جار .

– اه و تو نو ری و پی آیو .
ن نو ك او وری نه بیلیږی .

– ای آدم یی غرض نه کری،خه وری آدم تیی غرض نه کیا .
ن خو ك مه وهه په نو ك، تا به نه وهی په سو ك .

– ای ازو نی اورا ، وری ازونی سره ازا .
ن پك په پمن پور ی خاند ی .

– ای استه دو ككا رو گو رین نه بنو .
م په یو لاس کی ،دوی هندوانی نه خاییږی.

– ای استای آ واز نه نیتو.
م دیو لا س تك نه خیږ ی .

– ای استا ی ده انگار سی، ای استای هی ور گ .
ن هم و دریږی هم رقصیږی.

– ای استیم ور ی استیگه‌خدای احتیا ج یه کیږین .
م یو لاس دی خدای هغه بل ته نه اړوی .

– ای او تا یدی لا یك ، خه‌وری اوو گینیی تا را یك .
ت یو د لو ږی مړ کیده، بل یی په ملا پوری دو دی لتو له .

– ای او یا نه او یا .
م یو خو ی نه خوی .

– ای ایبدی دو کچنا بیی‌سین.
ن دیو ی ستوری نه دو ی پچی‌بنه دی .

– ای آدم که مریك غو لمی‌بگام، خه وری بازره نه پ کنگا .
ت چی یو سری وویل مر یی‌دی‌یم ، بل یی په بازار نه‌خر څوی

– ای بلا اوز گا وری بلا یکه بو کیا .
م یو ی بلا بلی بلا ته ویل اوخ .

– ای یو شپه پلی و یانده نه بتو .
م په یوه گل نه پسر لـــی کیږی .

– ای ته بهلو ل ، ای هـــی‌ژانگه .
ن یو بهلو ل یو یی کچکول .

– ای یا چی دو لینگ نـــه ننگا .
ن په یوه مو ږه کی دو ه پښی‌نه خا یږی .

– ای یا یـــړ ك ، شـــیر ده دییمگیی بو شیله دی ډك كه .
م و زی و زی یی په خوراکړی‌خو له پچو ډكی .

– ای بل ته تمبا کو یی نه شی، چلمی هی ویست شن .
ن یو‌رمو تی دی او په نشته ، شل دی تنوروته دی .

– ای یو دکا یی‌آوارتیی، یو گما گو تا سما بن .
ت یوه غوندۍ که هواره شی‌آ‌ږز خند کونه به په ډك شی .

– ای تکور غیر تستی کم‌کیا، چیکه عمر آرام گیره .
ن یو سا عت ستر گی کشته‌واچوه ، گرده ور غ به موړ‌گرخی .

– ای تلن‌ته لر شی ، وریتلن هی کرام .
یو خواته پا ڼ دی بل خواته پړانگ دی .

– ایته چیپر ای مه ونگیا ، که بو دور لا وا تن .
ت هغه خپیرمه وار و ه چی، دیر مخونه پری ژوبلیږی .

– ایته میما ن اودای که نـه‌چوتاتی ، دو گو زر مو تپی دیا .
ت له کو م میلمه نه چی نـه‌خلا صیږی ، هغی ته دو ه خلـــی هر کلی ووا یه .

– ایته کتا یه که ور یک‌ایواتی گربه ایکا .
م په هغه وا له کی چی او به‌تللی وی بیا را خی .

– ایته لاړ انه که پیکی نـــه‌تـی .
ت هلته درو غ وا یه چی ورتک دی نه وی .

– ای جا ن شرم آس ، خـه‌وری کام شرم .
م یو خا ن شرمو ی ، بـــل کـــام .

– ای چیپرا یدی ، بو دو رلا و گا یږه .
م په یوه خپیره ، دو ه مخه خوږ یږی .

– ایچی‌میما نی ، با ی‌دیچی‌دیکانی .
ت چی میلمستیادي وخو ږ له، دهقاني دي بایلو له .

– ایخه جا ی‌بیجو تکا‌یکه‌انگارشر ین شجوا تی .
م څمکه‌هغه سو څی څی اوربری بلیږی .

ــ ای دا ړ و لم ، لهه به هــی یو ژی .
ن دخوار یوه و زه وه ، هغههم گو ده ړنده ژ ه .

ــ ای د ماپی ایا یك ، خــه وری هی کاسستا لکیبا یك .
ن یوه ژرنده ختله ، بل یی لکی ختله .

ــ ای ده گور یا و له نه‌اوړی آ یك ، خه ور ی کدایك گورا وی پله نیاکم .
ن چا په کلی کی نه پریښود، ده ویل آس می د ملك ګوره‌وتړی.

ــ ای دوا س سور وما یی‌سره به سختی ایکا .
ت یو ه ور خ په لمر اوسپوږمی هم‌سختی واخی .

ــ ایره کو ړی انه ، ابلــی لیننا اته .
ن په او ړی یی گــته ، پــه ژمی یی خوره .

ــ ایږ من ته دو ریدی، امن‌به کینیدی .
م چی و ی غوا ړی په خو له، خوری به یی په شه .

ــ ای سو نز ټك ، کنی مــوچتك .
ت یوه نړ ور کی ، ددیوال مر کی یعنی یوه نړ ور دکــــــور واکداره وی .

ــ ای سرو ړك ، نه سرو ړك.
ن یو خدای بنه د ی .

ــ ای شار و دو نوا .
م یو ښار او دوه نرخه .

ــ ای شیرآ شیر ك بینچایدی بهار نه با .
ن په یوه گل نه پسر لــی کیږی .

ــ ای کال ده اووه کال شی، ای کال هی لیم کال .
ت یو کا ل د زا منو کال دی، یو یی دکار کال .

ــ ایکا ن اینــج ، لیمــیا ن ورینج .
ن کار ته شل دی خورا ك ته دیر تکره .

-١٦-

ــ ای کتا ب دی کی مــلا نه بتــو .
م په یوه کتا ب خو ك نه ملا کیږی .

ــ ایکستــنا د ی تما بیــی شی .
م له خوزا ك نه یی تمه بنه ده .

ــ ای کو چ وــدو هی منت .
ن په یوه گیده دو ه منته مــه اخله .

ــ ایکل آ ست چا یی کو تن نه گور یا .
م له یوه لا س شخه ټك نــه خیږی .

ــ ای که ، بییکه که .
ن یــو کار و کره چی ســل و ارز ی .

ــ ایکی تیك و یو یی سی ، ته وری لکو یی سی .
ن بابا به و یل ، اد ی بــه منل .

ــ ایکی ته ایی کچو لا کیــاهین ، ته ور ی سبیا ور گــوړا ځکیا هین .
ټ یو ی دو دی خرا ب پخــه کړی و ، بل یی بیتی او بلن کړی و.

ــ ایکی کد یا هین ا گه خوتا لندن جا او ړ می ، ته وری میا هین تو به خو لیمام تی .
تا و یل یی تر لاس به د ی‌ونیسم پر گر ده دنیا به دی وګر ځوم ویل یی ته به هم‌راسره یی.

ــ ایکی سره گه دو بن لوش‌دوا س سر یی اندرا بی .
م په یــوه باندی چی دوه‌شی، رڼا ور خ به توره شپه شی .

ــ ای گل شره واند نه‌بتو .
م په یوه گل نه پسر لــی کیږی .

ــ ایلو ته تانك و نتیم ، امی هی نه دیییکم .
ت دا می خپله برخه او داهم نه در کوم .

-١٧-

– ایلو گز و ایلو میدان .
م دا یی گز ، دا یی میدان.

– ای خطا ، دوخطا ، نه یی چیکه خطا .
م یوه خطا ، دوه خطا ، نه چی همیشه خطا .

– ای ته لا یك ، خـــه ور ی اوږ گینیی تا را یك. یا
ای آد م مړ کا یـــك، ور ی فچه ویتگا یك .
ت یو مړ کیده ، بل په ملا یو ور دی لګاوه .

– ایمو ن گما ن پلی با ی مـا دا .
ن په تش گما ن ، بد بخت او خوږ خپل ایما ن .

– ای نماز کاکم ، خو جوماته کاکم .
ت یو مو نځ کوم ، خو پــه جوما ت کی یی کوم .

– ای ولا مرد مس بیه ، دوول تا بورت تانکسمش بیی آ.ب
ن دیو ی ستو ری نه دو ی پچی بـه دی .

– ایـی او سا ندا ، وز کـی تپـوا .
ن خا ی دز تنک ، او بــــه در خړ .

– ایتی به پیك ، نـا م بـه پیك .
ت ړو ړی هم لا ړ ، نو م هـم لاړ .

– ا یی ته نا نوای دیا یك ، جو تنی هـــی بتیارړی ویړه اتایك.
م ړوړی دنا نوا ی خی ، زور بتیار ی ته ور کوی .

– ایوا د ی ، جیـــوا بیـــی سی .
ن له خوړ لو یی تمه بـه ده.

– ای و یل گه منجیی تی ، ته بلا س مــه جنگ به .
م چی شپه یی تر منځ وی ، د هغی بلا مه بیریږه .

– ایی ته تانکم آ کم ، زورهی ایمه دیوو .
ن ړو ړی به خپله خوری ، ستر گی به دنورو پری سری وی.

– ایی یی تی ، بی دستر خنا به این گور یا .
م چي ړو ړی و ن ، بی‌دستر خوانه هم خو ږه کیږی .

– اییتو ، پیته ، حسبی مـه کییته .
م خـو ره ، [illegible] ، حسا ب مه منـه .

– ای یی [illegible] ، څه و ری به کو [illegible]
م چـی یو مړ نه شی ، بل به موږ نه شی .

سپه

ـ بادر و در .
ت با تور و ر ك دی . په دی‌ما نا‌چی بلا خره خپل‌ ځغا ن پــه
با توری کی له لاسه ورکوی .

ـ با کما یی بو تــرا واری هیچ آ .
م پلار گټلی خوی ته هیــخ دی .

ـ با لکو ل کــتلی کو چــه‌مالوم بگا .
ت هلك پــه زانگو کی‌معلومیږی .

ـ بې ی لی نبتــه دو ری‌مچی . آیای لی پوه دوری مچی .
ت که پلار دی مړ شی خو له‌به دی په لمشی و لگیږی او که مور
دی مړه شی مخ به دی په خاورو و لگیږی .

ـ بتر او یا سره آ یو بیبــی‌لجنــا .
م په نا بوده ز و ی خپل‌پلار شر میږی .

ـ بتر بــو تا انگر ه نــــه‌جو تا .
ن بد بو تی بلا نه وهی .

ـ بتر دنوان او دای کرونتیك در کار .
ت د بد پور و ړی خخه تیږی‌هم غنیمت دی .

ـ بتر سنگــه هر بو تـــا آ لگـا .
ـ م په خوا ره خمکه کی ، هر وا بنه شین کیږی .

ـ بتر لیمی اودای حیا بیــی‌شی .
م شر م د بدی چار ی پــه‌دی .

ـ بتر یی کیو یا شی بــت‌گا یا .
ن چی بد کوی بد به مو می‌یا چی بد گرځی بد به برزی .

ـ بخت اگر یاری کری،دانده‌زیبا جی نه منتو، بخت اگر ســـت
کری دانده حلوۍ جی مند ت . ب

ت که بخت یاری و کړی‌غابن‌به تیږی نه ما تیږی ، که بخــت
سستی و کړی غا بن په حلـــواما تیږی .

ـ بختو رس ده جا میی لی ، بی بختس هی او یه .
ت د بختور به زو م مړ شی،دبی بخت به لور .

ـ بخشش خروار ، حســا ب‌دینار .
ن بخشش په لك ، حسا ب‌په كك .

ـ بــد او لا د ځنــره آیو باو نالت اون .
ن پــه بد زو ی بنه پلار یــادیږی .

ـ بد بو تو بلا به نه انتاو .
م بــد بو تــی بــلا هم نــه‌وهی .

ـ بد دوا س کو لــــه کو له‌تتو .
م بد ه ور خ کله کله وی .

ـ بد دو ست بــد دیو سه‌درکار ایتو .
ن بد یارا ن په بده ور خ پکاریږی .

ـ بدر آیستم مــه او جیا ،گه‌بیی آیستی نه او جیمی .
ت بــده مو رمی مه یادوه ، چی بنه مور دی یاده نه کړم .

ـ بدر اغت یا دا ی نــــه‌نیا .
ن د بدی خبر ی سل کا لــه‌عمر دی .

ـ بد او دای یا دك به یادریاړ پــه .
م دبــدو شخه یا غلی شــــه‌یا لری او سه .

ـ بدر او یا ، نه اویا .
م بد زوی نه زوی .

ـ بدر او یا یدی بیی بو یی‌یاده بگا .
م په بد زو ی بنه پلار یـــادیږی .

ـ بدر بیجا ی بیی نـــه آلتیك .
ن خه چی کړی هغه بــه ریبی .

ـ بدر لا و د س ، بــدر دو یی .
م بـد درد ته بــده دوا په کار ده .

ـ بــدر دشمن بدر جا یه درکار بکا .
م بـد تر بو ر په بد خـای بکار یږی .

ـ بد مه کـــه ، بـد نــه لیی .
م بـد مــه کو ه ، بد به نــه وینی .

ـ بر شی ، بر کتـی نه شی .
م بر یــی شته ، بر کت یــی نشته .

ـ برو تا نك پا یه لمبین بتو، سنین تانك پا یه .
م پښه له خپلی پښی څرو ل کیږی او وزه له خپلی .

ـ بکار ابر آ یی ، آیید ی بیی با .
م ښه میره لــه موره ز یا ته ده .

ـ بکار گل هر کیس بیــی اورا .
م ښیا پسته گل ته وهر چــا تلو سه و ی .

ـ بلا آ یــك ، بر کتی نــه آ یك .
م بلا و ه ، بر کت یی نـــه وه .

ـ بلا تا نك د منی اورا .
م بلا له خپلــی لمنی پور تـــه کیږی .

ـ بمبا سا یه نه شی ،آسمنه ستارا .
م پر ځمکه سیو ری نه لری، په آسما ن ستوری .

ـ بندا اودا ی علت ده بیا ،عادت هی نه .
ت دسړی څخه علت ځی ، عادت نه ځی .

ـ بندا ایرا ن ، خــدا ی مهر با ن
م بنده ار یا ن ، خــدا ی مهر با ن .

ـ بنــدا ، بی ه ونگا پشنا آ س .
م بنیا د م بی وز ره مر غــه دی .

ـ بندا س بــی انچیی شی .
م د بنــده و یره پــه ستر گی ده .

ـ بندا دو لید ی بندا نه آس، بندا ایخه آ س گه آدمگری داراتی.
م سړی په رنګ نه سـړی کیږی . سړی هغه دی چی یـــی
خوی د سړو وینه .

ـ بنــدا و تا نك عملی .
ن خپل عمل د لا ر ی مل .

ـ بندا یکه رمو ز ، خریکــه دنی.
ن عا قل ته اشار ه، کم عقل ته کو تك .

ـ بو اغت قر آ ن کو چـــه شن .
ن ډیر و یل د قر آ ن بنـــه دی .

ـ بو پــو نوا ، بی ایمان تا.
م چــی غټ و ی، لټ وی .

ـ بو تو کنا آخر ی شـــت شی .
م ډیر ی تو کی آخر خفکان دی .

ـ بو خلکنا شره تو عیبچین، کوند یچین هی نه .
ت د ډیرو خلکو سرو نه یــی خیشته کړی او خر یلی یی نـــه
دی .

ـ بو ړا س دو گوزر ازنیی، یا بوړا دو گو زرا ز نا کنا .
م کو ن دو ه واره خاندی .

– بو غر ببیدی ته لنشه‌نیوآیك ، مستیدی هی و ینا ته گورت یا یك .
ت له غریبی شخه یی ژرنده نیولي وه ، له مستي یی مزد نه اخیست .

– بو فایدا آخر سر ستی‌ایسی .
م دیرو گیه دما لی ســرخوری .

– بو قصا بنه کو چه چاروامر داربا .
م قصا با ن چی دیر شی‌غوبی مر داریږی .

– بو ږ ه چار ته گتیا ،ویرگ‌چار هی ایا .
ت مر یی غوندی و گته . ساهو غوندی یی ختیه .

– بو گن آ م ،سیرو سنسورا آنتی چنتیا آم .
ت د یر متر یم ، خوا بنی‌اوخسر ته وو ږ یم .

– بو لهام بو دنیا ، یا بـولهمیس بوهی فاید یي .
م دیر کار ، دیره گته .

– بومب ککو ږ ، آسمو ن‌گه‌سدور .
م آسمان لری ، خمکــــه سخته .

– بو و نا بو لا، کمنا کم .
م د دیرو دیر مری ، د لږولږ .

– بو وه کو چه ته ایا ، کمه‌کو چه هی ونتیا .
م په دیرو کی یی خور ه، په‌لږو کی یی ویشه .

– بو ونا دنیــا ، ایکیســـوینیی .
م د دیرو همساو ی د یو مه گیدی .

– بوه گتوا س ږ رباد کیکي‌آسان شي .
م پلار گټلی زو ی ته آسان‌دی .

– بو یی بیچ مر دار ی یا .
م چـی دیر ی شی ، مرداری‌شـی .

– بو بیدی ی بیرا خو شال .
م په دیرو لیو نی خو بـــوی .

– بی اتفا قی گو شنگیســـآنتی شی .
م بی اتفا قی د کور و را نی‌دی .

– بی ایا تی‌به بی گو شنکامه تی .
م بی دو دی او سی ، بی‌کوره‌ه اوسی .

– بی حر کت بر کـــت نــه شي.
م بی حر کت بر کت نشته.

– بی خوار ی را حت نه شي.
م بی ز حمته را حت نشته.

– بیرو مرینی قر آ ن کو چه‌مزو دیتو .
م دیر و یل د قر آ ن بنه ده.

– بیرا سکو ی تا نك جا نی‌بلا ازیا گیی .
ن لکه لیو نی خپل خا ن تـــه‌خاندی .

– بیرا سکو ی گو شینگ‌دی‌کنا خو شال آ ی .
م لکه لیو نی له کوره په سارا خو جبی دی .

– بیرا ده خلکــه سره ازا ،خلك هی بیرا سره..
م لیو نی په کلی پو ری خاندی ، کلی په لیو نی پوری .

– بیرا کو مو لیا .
م لیو نی په خه خبر دی .

– بیرا ی مه کو ته دیا ، مه‌کوهی او دیا ایره .
م لیونی ته مه خه ور ته ورکوه ، مه خه خنی غواړه .

– بیره شو ږ نگی او دا ی هر که جنگ با .
م له لیو نی سپی شخه هـــرخو ك ویریږی .

– بی ستا که جنتیکه به نه پیا .
م بی ستړ خو ك جنت تـه نه ځی .

– بی عقل بندا جانستا سره‌غراتا ، عا قل بندا جانیکه کمینی اچا .

م عا قل به خان نا پوه بولی، بی عقل به ځان پوه بو لی .

– بی عیب خدای آس .
م بی عیب خدای دی .

– بی غم بندا کو مو لـیا ، غریب اړ ه کو درد سی .
ن سپور د پلی له حا له خـه خبر دی ، موړ دو ږی له حاله .

– بیکار یدی گلکاز ی پـیـی شی .
ن تر بیکار ی بیگـا ر ی بـه دو .

– بی گو د ر ور گـه جا ن نه وا .
م بـی گو د ره مـه کـږیږه .

– بیمار کجا نگره پا یی مـه اتلیا .
ت دنارو غ به پر ستن کـی بـنـه مه منډه .

– بی مینا و یس کی نـه بیچی .
م بی ما دی شل نه کړه .

– بی واسطو کی جنت نـه شا تی .
ن بی ستړه خو ك جنت ته نه ځی .

– بی وخت میمون تانك بـخت دی ژیتو .
م بی وخته میلمه یی له خپلو تالو خوری .

– بیی آد می یا ته لتا یاده‌چنا ، یا هی دور یاړ پیتا .
ن نعمت پس له زوا له معلومیږی .

– بیی ا ړ یدی او ره شـا ړه پـه :
ت په بنه ز ړه پور ته بنـه لاړ بنه .

– بیی ا غتیو آدم سیر بگا .
ت په بنه خبرو سړی مـړ یږی .

– بیی ایشی پلا بیی سی گه مو لی .
م بنه د ځه‌معرو خوند کوی‌چی پری پوهیږی .

– بیی ایرا م ، بیی هـی ایرمـی ...
م بنه می غوا ړه ، بنه به دی غوا ړم .

– بیی با بیك اشته کـه مـا لیم با .
م دوز ړه مینه په لاس بنکاره کیږی .

– بیی بندا پلا نیتهی بیی بن‌بگـا .
ن چی او سی په خو ی بـه دهغو شی .

– بیی پییس بیی شور ویی .
م د بنو غږ بنو ، بنه بنـوروا .

– بیی ده بیی سی بدر هـی بدر .
م بنه بنه د ي ، بد بد .

– بیی دو سه ده کام بیا کو، سختی هی بیزار .
م د بنی ور ځی می یار، دبدی‌ور ځی می بیزار .

– بیی که کونجی خیا ، ای‌دوا س در کری بگا .
ن بنه و که په ... کی‌یی کیږ ده ، یوه ور ځ به دی پکـا ر شی .

– بیی که نندی و یا ، تندی‌به نه نییی .
م بنه و که ودر یا ب ته یی‌واچوه .

– بیی کیا ته بدن نه پوړلا .
م بنه کوه ، بنه به نه درسیږی .

– بیی کیا ته پا چا شو مـه بیا ته .
م بنه کو ه له پا چا مـــه بیریږه .

– بیی کیا ته بدر نه لیی .
م بنه کوه بد به نه وینی .

– بیی کی سر ه نه نو گا .
م بنه پر چا نه ور کیږی

– بنه خدا ی بیی کدا .
م بنه خدا ی بنه بللی دی.

– بیی و بدر تا نك ا ستـه‌شی .
م بنه او بد به خیل لاس کی دی .

– بیی یی تی ، بدر ی به‌کویك کین بگا .
ن چی بنه و ی . بد د ی اوږ واخلی .

– پا تانك کو شرا یـه تانکی‌پینی .
م خپله بنه خپله پـنه پیږنـی .

– پا ځی کی ك ونډوا و تنګا.
تاو ره وخر به اوو تره .

– پا چا س پا چا هی ده نوګا ، مز دورس مز دوری هی نه .
م د پا چا پا چا هی خی، دمز دور مز دوری نه خی .

– پار ده وا ش ، ینکال هـی‌وبری .
ت بارا ن پرو سـبر کال ، ختی یی سر کال .

– پا ك ته ګنه پنده پلوا ته .
ن پا ك او سه ، بی بـا ك اوسه .

– پانج انګو ږ ی برابر نـه‌او ن .
م پنځه ګو تی سره برابر نه‌دی .

– پانج و یږ یی دی ، ای ناعین آ .
م دسلو هو نه یوه نه بنـه‌ده .

– پانج و یږ دو پیی قرضـ کاره ، مګر او لا دشارو بازاروالوا.
م سل رو پی پور که، زوی‌به بازار لوی که .

– پا یږ ك جایستا ک وری ، یا ن هی پلګا .
ت وز ه خپل ځای تو ږی بیاخملی~.

– پیوهس پی نه بتو .
ن پور به نه دو لت حسـاتیږی .

– پچوا لی عقل کا شکی پربل تنای .
م ارما ن چی و روستی عقل لومړی وای .

ـ پچوا لی عقل یی پر بـــل تیای بزر گ تمای .
ن وروستی عقله چی پرو مبی وای .

ـ پر بل پیا ته خو پچبل به تارا ته .
م مخ کی خه ، خو بیر ته هم گوره .

ـ پر کنیی ده مسلا کـــه [illegible] پچکنیی هی پیخه انا .
ن په خو له صا ف ، په زړه خلا ف .

ـ پروا لی عقل پچوا لی [illegible] نه ایتو .
ت مخکنی عقل و روستی‌ طره نه جوړیږی .

ـ پریننی با غیار م کو [illegible] .
م پیر یانو ته غزنی خـــه دی .

ـ پړ کم جـا ، پړ کی جام .
ن بنه می غوا ږه ، بنه به‌دی‌غواړم .

ـ پژو لی شـــره ژو ن آ ، کشمیر که دتو .
م پر پچه وخور ت کشمیر یی‌و لید .

ـ پند ده انهید ی شیوا ، لهام هی کیهیدی .
م لا ز په مز له لندیږی .

ـ پو بدا ا چی چند تو .
م د پښو خاو ری ستر گو ته‌الوزی .

ـ پو جه غما تانك جی ،قصاب رو غنه غما .
ت وزه د خا ن په غم کی ده، قصاب د غوړیو په غم کی .

ـ پو ی سرای او زیك ،آسکی‌سره نیك .
م له خاو رو و لاړ شو ، پر ایرو کښینا ست .

ـ پی ارخا ی بدر تی ، ســاییدی بیی سی .
ن غو ښه که و سو خی هم‌له‌سبو ښه دی .

ـ پی او نو ری ای ور و دی‌جدو نه بتو .
م نو ك او او ری نه ســـره بیلیږی .

ـ پیش بیوا او دا ی موچیك‌نه شی .
م دیښنی شخه تیښتته نشته.

ـ پی گسی لو ن واما ن، لوتین گسی [illegible] ما ن .
ن له بله به خپل ته وزا ږی، له خپل به چا ته و ژا ړی .

ـ پی لـبه ده لپـی چنی هی نـه .
ن د خپلو شخه آ زاریده شته، بیزاریده نشته .

ـ پینجا ختی ، پینجا لیلی.
م چی گل کړ ی ، گل بـــه ریبی .

ـ پیل یی تنگا کیا تی ، پیل‌خا نا لنشو یا تا .
م چی پیلا ن سا تی پیل‌خانی به لو ړی جو ړ وی .

ـ پییـه ی خوا را د مـــراآس .
ت په غو ښـو لیو ه مـو ړشو یدی .

ـ تا انگور ی شور نه بيي‌اور نه نيتو .
ت تر خو گو ته تپی نه شی، وينه نه وخي .

ـ تا که اغت شته پر لا،بندادی وښتا .
ن تر خو چی زبښتيا را خي دروا غو به گلی ورا ن کړی وی .

ـ تا گه اودا ن نه گلين،کو نو لی چپا نه بگا .
ت تر خو چی نغری ی ما ت نه‌شی ، ردپګ نه چپه کيږی .

ـ تا گه با لکو ل نه‌ويری،آيه‌چچو نه دييی .
م خو کو چنی ونه زا ړی ، مور تی نه ور کوی .

ـ تا ل ده او با را ، سانګ هی کپرا .
م آسما ن لر ی ، مځکـــــه سخته .

ـ تانك استا ی که زور نه‌تي، ور يدی ا رمه جيا ته .
ت په خپل لاس کی دی چی زور نه وی ، په بل چا زړه مه بنه کوه .

ـ تانك دور ، کلا به سی ...
م خپله خو له هم کلا ده هم بلا .

ـ تانكس تانكگرنی بيي ... يي کو بن کويی .
م دخپل خپلوا لی بنيه ... ديوا لی يی نبنه نه دی .

ـ تانك سير تا نيي ليښن نه‌گور يا .
م خپل سر به خپله ... کيږی .

ـ تانك عملی ، پنله يار ...
م خپل عقل ، د لا ړ ی مل .

ـ تانك کمبلستی پلا يا يی‌لی کيا .
م د خپلی کمبلی سره پښی‌غزوه .

ـ تانك گری ، دور يا ړ گه‌بيی شی .
م خپلو ی له لر ی بنه ده . نه له نژ دی .

ـ تانك گو شنگی چور نــه‌درين گوريا .
م د خپل کور غل نه نيو ل کيږی .

ـ تانك ... ل انچی لينه بيي‌سی .
... گو لاندی‌بنه دی .

ـ تانك ما لستی ... خلکه‌چور مه دريا .
م خپل ما ل سا ته ، همسايه‌غل مه نيسه .

ـ تانك و يږه سو نجك‌اتله،وری ويږه تنجی .
ت په خپل خا ن ستنه تنه باخه ، دنورو په خان جوال دوز .

ـ تانك وا يای شير ، ور يا ملکه شفا ل آ .
ن د خپل و طن گيدړه ، دبل و طن تر زمری بنه ده .

ـ تانك و طنه خان تی ،وری‌وطنه ايرا ن آ ی .
م که په خپل و طن خان‌وی، پر بل وطن اريا ن دی .

ـ تانك و طن هر کيگــــه کشمير شی .
م خپل و طن هر چا تـــــه کشمير دی .

ـ تانکه اودا ی آزار ده بی، بيزار هی نه .
م خپل به آزار شی بيــــزار کيږی نه .

ـ تانکه ده تانيك‌که پينا،بيگا نا يه هی بيگا نا که .
م خپل خپل و پيږنه ، پردی‌پردی .

ـ تانکی کپل ، تانکی ليو نه‌نه بتو .
م خپل سر پخپله نه خر ييل کيږی .

ـ تانکی نکا ی زور نه تی،وريا نکو زور نه بگا .
ن چی له خا نه مست نه وی، په بنگو نه مستيږی .

ـ تانکی وای ویږی ســـا ی مستنهېنه تنو .
ن دخپل کالّه خور او اورګ مین نه وی .

ـ تا یی شر ی نه لا وا تی، دا غ مه دیا .
م چی سر د ی نه خوږ یږی دا غ مه پر ی ږده .

ـ تا نیک ایخه آ س که ویلو دوا س ای ...
م خپل هفه دی چی بیګا یني کوز وینی ، ... ی ورو ینی .

ـ تا نیک او دای آزازی ده ... بیزاری هی نه .
م دخپلو آزاریده شته بیزاریده نشته .

ـ تانیک یی مار دی کیا په نه وییی .
ن خپل که دی مړ کړی لمر ته دی نه غور خوی .

ـ تشنا یی مکړ س لېمه نـه شی .
م تر کا ښـی د بیزو کار نه دی .

ـ تکی تکی تندی جو پا ،پلی پلی رایی .
م له خاځکو شخه سیند جوړیږی .

ـ تنلور دی مور یـاګـڼ شی .
م له تناره موری لو یـــږده .

ـ تنیک لتا هر جو بل کولا با.
م تنکی لښته په هره خواکږیږی .

ـ تنکا پلا پوه که ما لیم با.
ن اغز ی له او لی ورخی تیره وی .

ـ تو اودار نا که اور که پریتت کر شاتی .
م په هغه وا له کی چی او به را غلی وی بیا راځی .

ـ توده بکار آد می آی، لا یستی هی پلا نو دا منی .
م ته بنه سړی یی ، د پلاردی دا ما نه کړی .

ـ تو ده جا یه ، مم هـ ی جایه .
ن مړ ی په ګور ، ژو ندی په کور .

ـ توده غونډ ی آهی ، اه پـه غونډی کینم .
م ته خو د غونډ ی وی ، زه ... غو ندو کړم .

ـ تو شی لینه ور ګ مــه نیا ته .
م له د وسو لاندی-او به مه تیروه .

ـ تو صند قام به ، اه کاره شی یا تومو صدقو ، موتو صدفو .
م ته تر ما جار ، زه تر تـــاجار .

ـ تو غمی کیستا ی ، اه غمی تینا .
ت ته به دچا په غم کی یی،زه دتا په غم کی یم .

ـ تو که نه لجی کی لجلتی.
ت ته چی نه شر میږ ی خوک به دی و شرمو ی .

ـ تو که زیچکی ، مم بچیچکم..
ت تا چی خو ږ لی دی ،ماپوخ کړی دی .

ـ تو لا ی له آلا کو...یا تولای ډله شره تیز مه کیا .
م لور په لږه تیزوه ی .

ـ تو موا ... ی ګـکو ی ور ګ داری .
م د لیلو ... او به دارو دی .

ـ تومو ی جب ستی ، هر تلړ یی پر کیچی ،پر ګا .
م ژ به لمده لښتنه ده .

ـ تو یی ... آ ی ، مم عالم شیر آم ، تینه دی دو چپاتیر آم
م که ... عالم شیر یوځپک یم تر تا تیر .

ـ تینه دی د زا ...یی وسال تی ، مینا بیخیم نیتیک .
ت تا ته به ستکرك او سا به بنکاری ، زما یی بیخ و پوست .

– [illegible] ی دموا نه آسی ، لکهیدی نه دمیا گیی .
[illegible] په د گه کاسه موږ نهیی ، په ختهلو یی نه مړیږی .

– تنگنیی خنا گه شاږ یی یا دای نی .
ن په مرگک یی ونیسه په تبهرا ضی شی .

– تو که سیر به موږا .
ن په باز یو کی بنگړی مـاتیږی .

– تو که کو چا ی جنگ نیا .
ن په ساتیری کی خوا بدی پینمیږی .

۹ – جانجو ړ ی پا چا هـــیشی .
م دو غ صور ت نیمه پاچاهیده .

– ... تی تا نبهی بلا دوره‌مه دیبیته .
م جا ... ډبیله دبلا په خوله‌کی مه ورکوه .

– جانیم ... ی جهنـــم‌شی .
ن او ل خا ن پتنی جهان .

– جایستی اوړا ، کیکه آزارمـه پو له .
م خپل وطن پریږ ده چا تـه‌آزار مه رسوه .

– جای لشتا لهام کیك او نشار نا لهمهٔ شی .
ن خای ته گوره بیا نـــوشوره .

– جا یی تا را ، پا یی جیا.
م خای ته گوره بیا نـــوبنوره .

– جسه جسه گم کومی ، ویری ویری نه وند می .
ت په خندا خندا به دی ورك‌کړم ، په ژړا ژړا به دی نه مومم.

– جل به آلینی ، سلا نتیا به‌النا .
ت ونه هم شنه ، طو طی هم‌شین .

– جن کتوا سو نتیکس بیتیك.
ن مار خو ړ لی له وا بنه هم بیریږی .

– جن کو لی اس ، ما نه‌اتکه‌ایچ . یا
جن کو لی منیا ن اوچ .
ن مار چی غار له ور شی نوسمیږی .

– جنگای ده اه ایهم، اغتی‌هی‌تو لیا جی .
م د جنگه ز ه را غلم ، خبرئ‌یی ته کوی .

ـ جنګ ... مو پا تا .
ن په جنګ کی مړ ی کیږی.

ـ جنګیکه یی اړه نه‌تی ګسې واړ اوړ یا .
ت چیّ جګړی ته ز ړه نه وی‌غته تیره پور ته کوی .

ـ جنګیکه یی ا ړی نه تـی ګیکوی واړ اوبره .
م جنګ چی نه کو ی ډیره‌لو په اخله .

ـ جوانی ای نیشا تا ... که‌همیشا .
م خوانی یوه نیشه وی، نه‌چی همیشه وی .

ـ جوانی ده بیکاری، بو ږ ن‌ګری هی خواری .
م د خوا نی بیکار ی ، سپین‌ږیر تو ب په خواری .

ـ جو لنګام لپه لپه ، اه نه پم‌تو پیای .
ن یو ګ ... بلی ته ویل‌جی نه شم .

ـ جیت آ یی ابر نه با ، ابرآیی جیت نه با .
م مور نه میره کیږی .

ـ جی قربان تانك استنستم.
ت قربان تر خپل لاس .

ـ چار انج دیبیچ، دوانج لجا. یا
چارا چی ګه رو برو بیچ،دوی‌خجا ...
ن ستر ګی د ستر ګو شـرمیږی .

ـ چار چیری ، پنج ملکا ن .
ن یو مو تی یی او ړه نشته، سل یی تنورو نه دی .

ـ چاروا ما روا نه آ یـسك، کونـا دار وا آ یك .
ن غوا یی حلال نه دی ، ښـانك په سر ګرزوی .

ـ چاه کنکا لا ، چا یـــــه‌چنتیك . یا
چاه کنکا لا چا یه آس .
م خا کیندو نکی په خاه کـی‌دی .

ـ چیږ لم ، واندو لی تړ .
ت غو لکه نرمه ، ګا تی یـی‌کلك .

ـ چپوا تو کی ... لکی .
ن تو کری لاړی ... چوڼی ته راځی .

ـ چرا غ ... وا په ... جا جت داری . یا
چرا غ یی ګو ... خجا ... ګو حاجت .
م څرا غ چی په ګور ... بید یا ته څه حاجت دی .

ـ چرا ګه دور ... کتو .
م په شیدو سری مستــی ... کی .

ـ چراین ا ګه ... آیك ، کیچ خو تا نکی آیك . یا
چراین ا ګه دارای ... ، کیچ ... تینا آ یك .
ن خواره ګه ... خودی ... و .

ـ چستی آستی نښی ،مستی‌نیستی .
م هستی کوی مستی ،نیستی‌کوی سستی .

– چکه مر ه ، بونی .
ن چی دیری وا یی لړخیږی.

– چنګړک تا نک آ یستا او دای چراین یاده کیا .
ت ورتګ د خپل مورخته بنه خو پل زده کوی .

ــــــه تمای ، ګن هی خدای تمای .
م لو ی د خدای په هیله و، ورو کی دلوی په هیله

– چو ډ ب نه شی ، لیه ادب نه شی .
م چی ډب نه وی ، ادب نـه وی .

– چور به خدا ی خدای کیا یك ، خاوندی به .
م غل هم وا یی خدایه ، مل هل وایی خدایه .

– چور تانك او چستا اودای بیا .
م غل له خپل سیوری څخه ډیریږی .

– چور ته ، انصفیدی .
م غل او سه به انصاف څخه

– چور ، چوری بینی
م غل غل پیژنی

– چور دارد به جا ی نـــه نکا
م غل په غره کی به

– چور نه تی یا
چور ی ما کار ه ګودی جانګ
م چی غل نه و ی له یا

– چو ریس جا یه زه به
م د غله خا ی په غره کـ

– چوری ته میبی چوری که ، ګو شنګوا لای میګی بیدار ته .
م غل ته وا یی غلا کوه ، دکور څښتن ته وا یی بیدار اوسه .

– چوری سره انګار شی .
ن غل په غره کی خا ی نـه لری .

– چو یی خلك اند ی تن ، لیه یی پو لکی ، ای انجستی تو به ملیا .
ن چی د ړندو په کو خه راشی ، پریو ه ستر ګه لاس ږده .

– چو یی ډ ب شی ، لیه ادب شی .
م چی چیری ته ډب دی ، هلته ادب دی .

– چو یی نیلیوا شی ، لیه مه نیا ته .
ت چی چیری کبنیټو لی نه یی ، مه کښینه .

– چو یکه یی ا ږ پیګا ، تیننا باپیګا .
م چیری چی ز په خی ، هلته پښی خی .

– چلا د ی کو ګیلا شی .
ت د خلی څخه څه ګیلـــــه ده .

– چیه سره ګه غم تی تیکه غم مه کده .
م د عا لم سره غم نه غـــم دی .

– چیر بکیی به ، سیو یګیی به .
م هـم یی سکـنی ، هم یـی رغوی

– بیستا ارا ارا ، آیستا بیك ای ارا .
م هد تو لو نیمه نیمه ، دا بی سوه یوه نیمه .

– چیواس دوره نبتی دریـو یی شی .
ت د تبر خو له نیمـخی نیولی دی .

-ح-

ـ حال منصور مریلو گـه دارشره دکین .
م حا ل منصور وا یه چی سر یی په دار شو .

ـ حبیب یی نه کی ، طبیب به کو کی .
م چی نه کو ی حبیب ، څه به وکړی خوار طبیب .

ـ حیا دار ده حیا کیایك ، بی حیا کدایك گمینه اودای جنگ بیك
م حیا دار حیا کو ی بی حیا [illegible] زما څخه بیریږی .

ـ حیا انچه شی .
م شر م په سترګوکی دی .

ـ حق وا لاس ا ږ ه او ږی تا .
م د حق څښتن داړ ه وی .

ـ حق حقدر یکه پیگا .
م حق آخر حقدار ته خی .

ـ حق تا نك جایستا دز ییی .
م حق خپل خای نیسی .

ـ حق آخری حقدور وا تـسی پو لتو .
م حق آخر حقدان ته رسی .

ـ حکومتس انتیی به لج شـن نه تا با .
ن د زور ور لښته نه پور دی نه پیغور .

ـ حر کت تو که ، بر کـت اه وام .
ن خدای وا یی ته حر کت کوه زه به برکت کوم .

ـ حرص کاسیی چپا شی .
م د حریص کا سه چپه ده .

ـ حرا م گه کی دو ره اتیك، حلال به مستنا پیوا تگا .
ن حرا م چی د چا په کـور ننو تلی و ی ، حلال یی هم ورسره تللی دی .

-خ-

ـ خار ده نه پندا یك ، سـر ننکه کوتی پنداچ .
ن او ښا ن نه ژا ړی ، بارو نه [illegible] .

ـ خار میا هین او یا ی بیتیك، میا [illegible] تانك باره اوبریا .
م خر ی ته یی ویل زوی دی شو یدی ، دی ویل څه یی کوم هغه به خپل بار وړی زه خپل .

ـ خار یی خری اودای پچـه دریك ، خره کتا .
م خر چی تر خره پا ته شی، غوږ یی پری که .

ـ خار یی لیك شو ږ نکنـا ایـنه با .
م د خره مړی د سپـو ا ختردی .

ـ خا لی تو پکی اودا ی دوجن یـا .
م له تش تو پکه دو ه کسه داریږی .

ـ خا وند ی که نه تی شتری و یر گك جایا .
ن خو ك چی بیوه ذ ی میښه یو یی نر گتی زیږوی .

ـ خیکیی به اولیلنیکیی یه .
م هم یی کړ ی هم یی [illegible] .

ـ خدای انوا [illegible] اودا ی نه لیا .
م خدای و هلی [illegible] به ښو میږی .

ـ خدای او دا ی یی کایوانه تی ، پندا اودای کو کایلیکیی .
م چی له خدا یه [illegible] زی ، له بند گانو یی ولی پټوی .

ـ خدای [illegible] کیا ، پندا یل چـنی .
ت خدای ته مخ که بنده ته شا .

ـ خدا ی به اتفا ق شره خوشال با .
م خدا ی په اتفا ق خو شحاله کیږی .

ـ خدا ی حقس طر فد ور آ .
م خدای د حق طر فدار دی .

ـ خدای [illegible] دیکی ،خیرم پو لیکی .
م عذر[illegible] چو پ شه ، عذردی را جوړ کړ .

ـ خدای د دی د ملدی ، بندا ددی بلدی .
ت خدا ی در کړی مو پ بهدی کړی ، بنده در کړی و به د ی غولوی .

خدا ی دی که پټ نه تت ، بندو دی کور پټ آ .
ن چی له خدا یه پټه نه وی ، دبند گانو یی او لی پټوی .

ـ خدا ی کی لیاو یی نه آس، قدر تستا یدی پینی .
م خدا ی چا نه دی لید لی، په قدر تو یی پیژنی .

ـ خدا ی که نه دیتی ، بندادیکیو آدم سیر نه بکا .
ن چی خدا ی یی ور کو ی بتل یی بار د ی .

ـ خدا ی میکا تو خر کت که، او تر کت جیکام .
م خدا ی وایی ته جر کت [illegible] زه به بر کت کوم .

ـ خدای ور ی گلا به کی له ور پینی .
م خدا ی د بل په گناه څوک نه نیسی .

ـ خدا ی ور ینی میر [illegible] .
ن میرا ث دی [illegible] چی هم یی خوری هم پسری زاړی .

ـ خدا ی یی کی ذیبی [illegible] به دیبی .
ن چی خدای [illegible] او دا ور زه ترمنځ یی هم ور کوی .

ـ خدای یی کی ، دو سسی ییی بی .
م د خدا ی چی رضا شتی ورځ یی سمه شی .

ـ خدا ی یی کو لا کیو یی تی ایچ نه با .
م خدای کو ږ کړ ی نــه سمیږی .

ـ خد یس گنا کر ی توبایدی چو تا ، بنداس هی تا ونیدی .
م دخدا ی گنا ، کار په تو به خلا صیږی اودبنده په نا غه .

ـ خد یس لهمه پلا کیس وسی نه پولا .
م دخدا ی په جارو بجا وس نه رسیږی .

خرد نی به ، ژا و نتـو یـی نه شی .
ن د دوو خرو ور بشی نـه شی ویشلای .

ـ خری دی زله گن شی .
م د خره نه یی کله لو یــه ده .

ـ خری سره نیوا آ یك ،خره نووا آ یك .
ـ پر خره سپور دی خر یی ورك کړی دی .

ـ خریگه د نـبی ، انسنیگه رمو ز .
ن هو بنیار ته اشاره ده ، نا پوه ته ډنده .

ـ خریس پا لنی گر نی نـسه با .
م خر په پا لا ن نه درنیږی .

ـ خریس ناز ، لگت شی .
م د خره مینه لفته ده .

ـ خطا س یا تو با سی یــا نا غا .
م د خطا یا نا غه و ی یــا تو به .

ـ خلك بو وار خطا آ ن، مم بر و لك که دو ودام .
ن د بی صبره د ی کور وران، موږ ته یی په خمکه واچوه .

ـ خلك بیرا سره از ا یچ ، بیرا خلکه سره .
م خلك په لیو نی بو ری خاندی ، لیونی په خلکو پوری .

ـ خلکه آنتی اینه برا ،مینه آنتی بیی سحرا .
ن د کور تور یا لی د ی خودبیا با ن خندنی دی .

ـ خلك گورا و ی لشهی ، گورا وی دار اچهی .
ن مو ړ را غلو دناو ی لیدو ته ناز ی تللی خو شا یو ته .

ـ خلکنا جنگك ، سو چا ایندشی .
ن پردی جنگك نیم ا ختــر دی .

ـ خلکنا شور وایکه ا یی کته مـه ویا ته .
ن پردی شوروا ته پیا ز پـه گنده وهی .

ـ خلك هر کو کیا ، خو هر کونه کدا .
م خلك هر څه کو ی خو هر څه نه وایی .

ـ خوار کبر و تا خد یســ دشمنی آ س .
م خوار کبر جن د خـــدا ی دشمن دی .

ـ خوار ملا ازا ن پلی کـــی کلیمو نه میتو .
م د خوار ملا په ازا ن خو ك کلمه نه وایی .

ـ خوازی نه کیکه ته تا باشی ، نه هی عیب .
م خوا ری نه عیب ده نـــه پیغور .

ـ خو جا ی خو جا گه پیو س خای مزا ږ با .
ت د خو جه (دیو سړی نوم و) د پوښته چی ینه خو مــــره خوړه ده .

ـ خو ور س تانك خوار یـا بسی شی .
م د خوار خپله خوار ی بس ده .

ـ خونجي د ی نیتـا انکا م به متیا ن .
ت د ځنګلي ځخه آخوا لاس مي دی هم ور ك شی .

ـ خیرا سی دی تیر خو بـد ماپو لا .
م بد مه را ښره کو ه ، ښه دی نه غوارم .

ـ خیر ی گه نه پو لتو ،بدی ما پولا .
م چی خیر د ی نه رسیږی ، بد مه رسوه .

ـ خیږ ښتی اودا ی تو بام ش[illegible] نکښی دریا .
م بیزاره د ی له خیره خـو سپی [illegible] دو گر زوه .

ـ خیش د ی همسا یو پرانی اون .
ن او ل حق و گا ونـــډ ی دی .

ـ خیشی خو ښی پلی بتو ، سو دور ضو پلی .
ت خیښي په خو ښی مـــره کیږی ، سودا په رضا ښره .

-خ-

پښه و ساك که پرنا ی‌وډتی ، دند ی مه گنا ،
ک هغه ... چی مخکی‌دی‌لوی شوی و ی غا ښو نه یی مه
شمیره .

هغه ... ت ، خیمه ملزات .
م هغه ساعت ، هغه مصلحت .

ــ خیمه در ك ، خیمه خر ك .
م هغه خر ك ، هغه در ك .

-د-

ــ دا را ی او نه ر جو پم ،وع به که کی .
ن پشی به دا و پړو جو په کړم ، میو به خو ك کوی .

ــ دار به دار پو لچال نه با، بندا به بندا هی پو لچال با .
م غر به غر نه ور خی سړی به سړی ور خی .

ــ دارگه گڼ شی، شر یی بند شی . یا
دار هر کا و او لا آ ، شره پانده شی .
م غر که لوړ دی پر سر یی لاره ده .

ــ دار میکا وا تی کـو ی انکیما ی ، وا تی میکا بایگو یه یم
ه و تتی اه به کوی انمی .

ت لر گی تبر ته و یل و لی می وهی ، تیر ویل ته را کی ننوتلی
بی که نه و لی به می وهلی .

ــ داره ده ختنی که ، گلـه هی نه .
ت په غره کی کرنه و کړه خوړ کی نه .

ــ دا ری گه دور گور یکیـن شیل پو سو سوا جو تا .
م خنگل چی اور وا خلی وچ او لانده تو ل سو خی .

ــ داړ ی آ یین تی یا نا یین دوره ایتو .
ت ږیره ښه و ی گه بده پـه مخ راخی .

ــ دا ړی ده مینی وا کی هـی ملا س ؟
ت ږیره زما ، وا ك یی دملا .؟

ــ دا شنا آ ست به خدی چپا یکه اړمه کیهین .
ت ښی لاس د ی هم خدا ی کیڼ لاس ته نه اړ باسی .

ــ دا م چنیك شغا ل مـو چیك .
ت رسی و شلیـد ، شغـال و تشتید .

م

ـ درآواز سدیر دی عین آ.
م د ډول آواز له لری ښه [illegible] کوی .

ـ دا ړ ی اوز که پلی کیسی مسلمان نه بتو . ب
ت د ږیر ی په پرینبو دو خواك نه مسلما ن کیږی .

ـ دږده مندا اوز یښو یاآچ . انهی هی لجه اوزا یك .
ن ډو ل می تر خنګ دی . نو وهل یی څه ننک دی .

ـ د شك تیا ی ، ویجلا ی تیای .
ن منه د ی و ی ، دو لی دی وی .

ـ د شمن دو ست نه بتو . او یږو س ږی نه بنو .
ت دشمن دو ست کیږی نه او ینه غو بنه .

ـ دشمنس بیی اغتستا ید ی مه بلا تی .
ن [illegible] دښمن په خندا مه نا زیږه . د ژمی په ښه هوا .

ـ دشمنی لنکو چ تی . الهانسی جایه تا زا .
ن که دښمن کیږ ږی . تبه ور نه دره‌ږی نیسه .

ـ دشمن یی چنتا نی چنتا که مه تازا .
ن وو ړ د ښمن لو ی و کهه.

ـ دشمن لیکی سیل نـــه لاګیی .
ت دښمن د ی و لید ، نوزه نه [illegible] .

ـ د ك دوز بیی شی .
ت پته خو له ښه ده .

ـ د ك دو ز ګو نجــی اودای لهیره مو چه .
ت د غلی مار خخه لـــیر ی تښتنه .

ـ د ك دوز میچکی چمـــــږ یپهین .
ن که کښینا ستی خو له‌پته، په لاس به را نه و ړی هیڅ ګته
؟

ـ د ك دور یدی کو به نـــه‌با .
م په پته خو له څه نه کیږی.

ـ د موا بندا ، او دا حا لـــی کوم [illegible]
م مو ږ دو ږی له حا له څــه خبر [illegible]

ـ دنیا امید ید ی این بګا. یا
دنیا امید یدی ایوا شی .
م دنیا په امید خو ږ ل کیږی.

ـ دنیا دو زه اعتبار مه که، تن ذه سنی سبا هی نه .
ن په دنیا باور مه کوه کله لوږ وی کله خوږ .

ـ دنیا بن دوز خی بتر زیبپ اس .
ن بده ما ندینه پتته مو چـنه ده .

ـ دنیا سر [illegible] جار . سریم تا مو ســتم جار .
م دنیا تر [illegible] جار ، سر تر تا موس .

ـ دنی تیا ن [illegible] ك وازندا تیا ن .
ت قر ض [illegible] کار غه دی ژوندی [illegible]

ـ دو آ ست دو [illegible] ګو یه
ن پنځه ګو [illegible] له [illegible]

ـ دورا که ا [illegible] شی
م غر که لو [illegible] لاړ [illegible]

ـ دور نی تیا [illegible] که [illegible]
م له خو لی [illegible] ــه کو ا ن [illegible] خه .

ـ دور [illegible] یی [illegible] کلا هن [illegible] که دی .
م خو له په [illegible] ستـه کی

ـ دور کلا به شی ، بـــلا بـه
م خیله خو له هــم کــلا ده‌هم بلا .

— دو رو بيي و چو لا نه آيك، بنج رو بيي كمبل چيپا چان.
ن د غيرا ن بيزو و ه ، ديوى رو بى يى پرى و تينشاو ه .

— [illegible] دوازه كه ده صا ف آيت، . اړو هى جنگل شي .
م په غو له [illegible] ف په زړه خلاف .

— دو [illegible] ل اودا ى بى در كار شي .
م [illegible] ديوا له و يره پكار ده .

— دو [illegible] گيني ده لو حا نسى، جو پيني هى سخت .
م ورانو ل آ سا ن دى ، جوړو ل ډير گرا ن دى .

— دوست و دشمنى ا ى انجيدي مه تاريتى .
م دو ست او دشمن په يـوه ستر گه مه گوري .

— دوست گو شنگه ميما ن وا كدار تكا .
ت ددوست په كور كې ميلمه [illegible] كمن ن ى .

— دوست سختى دنه [illegible] .
م دو ست د سختى دپار ه دى .

— دوست وا تى حا [illegible] دشمن [illegible] ن لوپ انه . يا
دو ستيكه ده حال [illegible] لا پ انه .
م دو ست ته [illegible] دشمن ته لا پى .

— دوستى [illegible] دشمنى هى از لتى ، يا دو ست
ويرو يتيو [illegible] دشمن [illegible]
م دوست ته دى [illegible] دى وخندو ى .

— دوستى كيا [illegible] دشمنى كيا تى سر ستى
مه بيا ته [illegible]

م چى دوستى كو ى [illegible] چى دشمنى كو ى پـــــه
سرمه بيريږ ه .

— دو ككارو آ ى استه [illegible] نه كور يا . يا
دو و ل تر بو ز اى استه گورينه نه بتو . پ
م دو ه هند وا نى په يوه لاس كى نه نيو ل كيږى .

— دو ليو نى انچا لى كران، ابلا [illegible] كران .
ن و رو نو جنگك و كړ ، سادگانو باور [illegible]

— دو يى كام [illegible] بدى كيتيكين، مونده جو تتيك [illegible]
ن لوخى دكا م سپكه غو بنته، سر يى په در يا ب كى و چ شو .

— دو يه ده ايكه گنا ، ايكى هى كت مه گنا .
ت دوه په يو و شميرو ، يو هيځ مه شميره .

— دو گه ديپليچ ايوانيا لوړا.
م چى دو ه په غيږ ور شى يو شملى .

— ديده دم نار ى ، كو جنم خوارى .
ن شى خو شى ،نو په شا ن و لى نا وخته كوى

— دهقا نه غو يكه خو شه نا، تلو دى كلو خه پلى تيز كتو. پ
ت دبز گر چى لو ته ز ړه نه وى . لور په لو ته تيره كوى .

— دير بند ، بلا بند .
ت ور تر لى ، بلا تر لى .

— ديوا ل نم نيا تو ، آدم غم نيا تو .
م ديوا ل نم ز ړ و ى، انسا ن غم .

— ديوانو وا تى ما كور دا ،ما كور استاى ونده .
م ليو نى ته مه شه ور كوه، مه شه خينى غواړه .

— ديو ل ميا چا ن خاى عمرى تى ، كه يا هين لمـــا ن اودا ى اوخت كه .
ن دديوا ل عمر له آخيره پو بنته .

— ديرا ى بندا ى گو شنگوالا كه مه گنا .
ن پور په نه دو لت حســـا بيږى.

— ديرا ى شو ړ ينگ پوليك، گو شنگى ، دو گيهين .
ن د صحرا موږ ك را غى د كور مو ږك يى وويست .

– د ... کوا نوا ، کو وړیی آست اتوا .
... خه وهلی ، خه پوری وهلی .

– وښتيا دو را ی نه ګور يی شا مه درا ږی .
ت چی د مشرو نه منی، ماښام به لرګی ـ ګوزته راوړی .

– وښتيا ده وښتهلو انو دارا . کنشتيا هی کنشته وانټ .
م مشر مشره بر خه لری ، کشر کشره .

– وښتيا مر و ی تو ن ك آس .
ت مشر د ستني په شسنا ت دی .

... دکو ور ګا کو چا جو ، شر نا وتيا .
م لو ته په او بو کی ږ د ی تیرېږی .

– د وا ی غمی که ګا په نه بيبی ، غم تيا ن دوا دی لمبيره .
ن دنغر ی غم خور د نه شی ګا للی .

– دو منا ریسيی مه به ګه جيګه خلك تار دی .
ت دنا يی هندارو مه ... چی تو ل دی و ګوری .

– ويس او چا هيں ... پسوليا يك .
ن چی غنوا ږ ی ، پير ی راوړی .

– راستی ز وا ل نه دار تو .
م راستی ز وا ل نه لری .

– راستس پرنی لوکن آ .
ن خدای د خق ملګر ی دی .

– رزق املا پدی ډر ين نه ګور يا .
ن رو زی چا په منده نه ده نيو لی .

– رغزی ښنګه بو ، هاو يی زنده بو .
ت رمزی په خمکه ، هوا يی په آسمان .

– رنده دو ګا را نه داز يا ګيی ، سنګه هی ګرا .
م په آسما ن ... تو ری نه لری ، په خمکه سيوری .

– رنګستا لنه مه ګر ه مر ستا تارا .
م رنګ يی مه ګو ره ... کوره .

– رو پيی ، رو لپی ... کتو .
م رو يی رو يی پيدا کوی .

– رو ست مز ... سلا خ (ثيك) آ .
م د ښنتيا ن ... دی .

– رو غن خدا ی ايليی ... که آ جی خا ن ادن .
ت غوړی دی خدا ی دوشره نه زيا تری چی ، حا جی خان يی وخوری .

– رو غن ... يا .
م غو ړ په غوړو تو پيری ... پرسيرو چاو دو .

– روغ صور ت ا ږا ....ا چا يی شی .
م روغ صور ت نيمه پاچاهی ده .

ـ ز ـ

ـ زحمت نشته نه نعمت لای. یا
زحمت نه ختی را حت نه لاکیی .
ن بی زحمته را حت نشته .

ـ زحمت لمه را حتکی شی.
م په زحمت پسی را حـت دی .

ـ زرا قدر شـرا ز رگر موونده تو یا .
ز ریس قدر ی ز رگر پینی .
م د زرو په قدر زرگر پوهیږی .

ـ زر ز ری لمه گرا .
ن رو بی رو پی پیدا کوی .

ـ زر زر وا ن وا تـی شـاتی .
ن دنیا په دنیا ورځي

ـ زر یی تی زا زیکه گو جانبت شی .
م چی زر وی زا ری د خـاده .

ـ زمری خدا ی یا او تا لمه کیږیکه گلای متینک چیبی .
ن که زمری و وی یا تی شی خوګیږی ی یا تی شو نی نه‌خوری

ـ زو رس ور گي داره آ لا .
ن د ز ور ور او په پـه پیچومی هم خیری .

ـ زور ور س گو را خـه‌لمانده تیا یا
زور ور س گو ر یی گر کـه لا
ن د زور او په په پیچو مـی خیری .

ـ زور ، او لا قی نه پیتو، پالنا دی کور تو .
ت بر خره یی زور نه رسیږی، یا لان وهی .

ـ زو میب تا نک جا گو کوچه‌وزم آ .
ن دبره چی پر شای پر ته‌وی، درنه ده .

ـ زولا نا و یر گیل گـا نیـی‌شین .
ت زو لا نه د میره گا نـه ده .

ـ زییب پانجستا د ی بیی‌تی، نه اِگه خلکه دی .
ن ښځه د میره په‌خو ښکلی ده، نه د کلی .

ـ زییب و یر گیس چیلیـی‌اش ، وزی گک هی ژ ییبس .
م ښځه دنر جا مه ده .

ـ زیینا نا مه یی تیای ، لامه‌به تیای .
ت د ښځو چی نوم وا ی، کلی‌یی هم وای .

ـ ژ ـ

ـ ژا ختکی ژا آ لا ، گو م ختکی گوم آ لا .
ن څه چی کړی هغه بـــه ریبی .

ـ ژا ده اه کڼی ، ســـمیر خدای .
م یاد به د ی زه کړم ، بناد به د ی خدای کړی .

ـ ژاندر ٦ گه با ښس آ، هم نو بت پلی آ . یا
ژاندر با سیس آ ، ابو ی نو بتسیجی کا . ب
م ژ رنده که د پلار ده جم به وار ده .

ـ ژاندر او منجتا نه پیـــا نتی .
م ژ رنده او جو ما ت نـــه پیږنی .

ـ ژند را دی مو اید م ،وارای تو خبور آ ی .
م د ژر ندي زه را غلم ، لــه واره ته خبر یی .

ـ ژیکه د ی تمو بیی آ .
م له خورا ك نه یی تبه بنه ده .

ـ س ـ

ـ سا ل تانکی نه بیا یك ،با نا اسنی کور یا گین .
ت شو لی په خپله نه کیدی، پلمه یی د بلی شوه .

ـ سا ل لیلی د ی پت ور ك چیکه تو
ت د شو لو لو څخه و روسته تو ل او به دیا ،

ـ سا ملك کوا ی ، یا د ښیر دی .
ت سا ملك (دغوا نوم دی) څه وخو ری چی شیدی و کړی

ـ سا نګ سو نیك زر شبی.
م خمکه سره زر دی .

ـ سرای دار ی ، مار یکیی یا مخای خ نیمکیی ؟
ت د منی یخه ، ور نی می که دار وی می ؟

ـ سباس ا کتی سبا کیسل کون یا
د سبا خبره سبا کیږی .

ـ سبر کا ینکه چیچیل تـــه کور یا .
م شنی په پته نه ـــــل کیږی .

ـ سبه نا رستا تا زا تنه قاریکه سر یی دره .
ن که په سبا نار ی بنادشوم ، غرمی ته به هم پا تی شم .

ـ ست عو دی ا ی ـــ سی .
ن د سلو هو نه یو نـــه بنه ده .

ـ ستر یس کو تی کنه ایـــج سی دریك مند یی .
ن او بن ته یی ویل چی غاړه دی کږه ده ، ور ته یی ویل کو
خای می سم دی .

– ستیر خو جیا هین که اوږدور بیی سی یا اکوړ دور ، کد یا
هین لیکه ده تیا ن .

ن ال ... ی ویل لوړ بنه دی که خوړ ، ده ویل ددواړو بینځ
دی ووخی .

– ... خا ی خوار بی، ای گو لنگوار پی دارا .
ن تیل که له تندی مړ شی، وزنگو ن او به یی لاپه نس کړوی .

– سته ا لا اینکه الا دوره تینتنیک .
ت داوو سیا رو خپستن دیوټی شیاری خاوند نه اړ شویدی .

– سختي کو چه مرک نه شی
م له سختی مرک نشته .

– سحری جبر کی نویتم نوینین ، لیینین هی نه .
ت چا لا کی ژ بی و رك کړیدی ، موند لی یی نه دی .

– سدو را ی آ هنگره دی نزدیکا ی داو نا بکار آ .
ن له پردی زو په ... نه ده .

– سه و ره او ړ کیم نای ، نزدیکه گور یکیم نای .
ن نه د تینگی د ویشتو دی، نه دستی د نیوو .

– سر دوا نکو ړه دی باړ ا نه یا یا .
سر دوا نکو ړی دی پټ نه بتو یا .
سره دوا نکو ره واړ ی پته نه بتو ، ب
م لمر په دوو گتو نه پټیږی

– سره که تینټو تیاړم عا لم دتو ...
ن اختر په میږه نه دی .

– سر کار وای د ی تیل نیی خومنی که گورا .
م دسر کار د کوره چی تیل درکړه شی لمن ور نه نیسه .

– سر ما انچه گرا ن نه با ...
سر ما اچی شیره گران نا ...
م ستر گی په رنځو نه د ... ږی .

– سرو ده دا ر ه و تهنیا هی لامه .
ت غر خه په غره کی ... ویش یی په کلی کی .

– سری ده آسمنه پو لیک عقلی هی ای په نه شس .
ن سر دی اسا ن ته رسیږی عقل دی دپښو لاندی دی .

– سریم ده شلیك بیا ن اپیم هی نه .
بر عکس سپین وا ښی د زړه بنه د ی نه د وینځو .

– سستای ایا هین ، چاړ اس دور یی گر یا ...
ت هو بنیار خو ړ لی و ، دلیونی په مخ یی ... لی و .

– سستی کو کیا ؟ نیستی
ن نیستی کو ی سستی

– سنگه یل پری نه کیی، کنونه لا کیی .
ت چی خمکی خوا ته و نه گوری خه نه مو می .

– سنگه ده او چیی نه آیك تال دریکنار آ یلك .
ن چا په کلی کی نه پریبود، ده ویل آس می د ملك کره وتړی .

– سور انوا دی انگر جو توابیی شی .
ت دلمر وهلی خخه په اورسوزید لی شه دی .

– سنگه ده او چا نه دار یا گیی ، تنه هی تجوړا .
م په خمکه سیو ری نه لری په آسمان ستوری .

– سو سوا چا په شیل بـه جو تا .
م د و چو له پیله لا نده سوز ی.

– سو سو ی و ړه سلا نه اوړا .
ن وچ او ړه په دیړا ل ... نبلی .

ـ سور ن ربهای بهر بـــی برنج دی بیږ سی .
ن غل پر خوږه خرنا ب‌شی له کو بچکو بنه دی .

ـ سور ن ست سا ل یــی سنګه چنوا تی کا ن نه دز یږی .
ن اصیل په زرو کالو هـــم معلق میږی .

ـ پنوز نه چیس کو شی ږای پو .
م دلر م چي څه خی ؟ یــو پو ف .

ـ ننو نیك بر نکه دی نه که‌دموا آ س .
ت په سرو لو بنو څو ك موړشوی نه دی .

ـ سو پای بندی همیش ور ك نیږی .
م د شکو بند همیش او به‌و ړی .

ـ سیا گنس دو ره چلیا ن، بنکینس هی نه .
ی د بنی دی ور خلاص شــه،دلیور بنخی دی نه.

ـ سیا گن گلی با ړا ، گلی با ړا نه پشی باړا .
ت بنه د غره پنا، که د غره‌پنا نه ، ددیوا ل پنا .

ـ سیا لی‌ږچو لی .
ت سیا لی کي به چیر ی مړشی .

ـ سیا لم ، پنور نی لیا ړم.
ت سیال می ، د سرو ز روغاړ کی می .

ـ سیر او تا حا لی کو مــولیا .
م مو ړ دو ږی د حا له خــه‌خبردی .

ـ سیر که تی ، شـــا ړابوښن .
ن چی سر و ی خو لی ډیــردی .

ـ سیلید ی که انیا،م پنی بم، اغتی هی نه .
م د توری و هلی به جوړشی، دخو لی ویشتلی نه جو ړیږی .

ـ سیلها م سورنی بی ډبه‌خو نه ننگمن .
ن چاړ ه که‌دسرو ز روشی،څو ك یی په نس‌نه منډی

ـ سیږ وا س شو نکه اوتونه تخوت
دلیوه غاړ بی‌هیو کی نه‌وی .

ـ سیو ه یی نه بیبی آمی ، کیا نتی څیږی آمی .
م چی د گنډ لو یی نه و ی، ولی دی څیږل .

ـش ـ

ـ شپه زیږي لو ږي آتنی ،کاس اچا گوړي آنتی .
ت پر لیمو دي د رحمت وي‌چي اسپي ته‌ګوا بنه راو ړي .

ـ شا ت ګه پیدو بتو . اتفاق زنبور س .
ت شپا ت د مچا نو اتفا ق‌خخه‌پیدا کیږي .

ـ شنار دي نې ، نوا د ي مه نـسی .
م له بناره ووځه ، له نرخه‌مه وځه .

ـ شا ړ یي دا وا چا . جـولتیي یاد یا نی .
ت په پټکي یي دعوا و کړه، چي خو له یی له یا ده وو ځي .

ـ شا مو ك کړ تو ، صابنا دي‌چلو ك نه بتو .
م تور لیمځي په صابو ن نه‌سپینیږي .

ـ شاه بخشتاو ، شاه تو لي به بخشتاو .
م امیر یي ور کوی ، شیـخ‌میر یي نه ورکوی .

ـ شت کد کا لاي‌هر که مو نده و پ انی .
ن یتو ه ربنتیا و یل په سمه یي ځای نه و .

ـ شنت یا بیرا کدا یـا زوردار ،
م رښتیا یا زور ور وا یي یـا لیو نی .

ـ شتوز انګړ ي وا تي ګو ننو ا نګا .
ت او ښ غلبیل ته ز نګنـو نه وهي .

ـ شتور او شنګا ن انن نـه بتو .
م او ښ په پده نه وعجـبـل کیږي .

ـ شتور به‌ګند تو ، شرا وتي ګوني‌رند تو .
م او ښا ن په ژا ړي دارو ته یي ژاړي .

ـ شرایخه پیش بیا ن که کوچیي خیر تیا ن .
ت هغه شر دي پیښ شي‌چي‌خیر دي په کې وي .

ـ شر که ایږ چي ، خدا ی‌شر ړو تو ...
م شر چي غوا ړي پر پیښي به شي .

ـ شګا ل به کدلوا ړا داریا کتم .
ت لیوه هم وا یي‌چي کـوږلزم .

ـ شلیك چا ل مر ګس نشا نیا شي .
م سپین و ینبته د مرګ استازی دی .

ـ شمال ګه نه تـی کتـی نه‌لپتو .
م چي باد نه وي و نه نـه‌بنو ریږي .

ـ شمشیر شور بیي‌بتو ،مګرجبا شور بیي نه‌بتو .
ـ دبدی خبر ی سل کا له‌عمردی .

ـ شن جلیس کیمی لینبا له ویتیا .
ن بی میو ی و نه خو ك پـه‌ډبره نه وهي .

ـ شو ړ ك دوره شیر نیکا ، ډنګ نه ګه انا .
ت د تي خخه شیدي و څي ، خو خو له خوك ور ته نه نیسي .

ـ شور وا س د ه ایلیي مه‌کړه ، پیس هي ګیلیي .
ت شور وا هر خو مره چـی‌خوړی‌خوره‌خو دغوبني‌ګیله مه‌کوه .

ـ شور و یا شو ل . پـــی را ضي .
ن د شور وا دي مرور یم دغو بنی دي پخلا . یا
غو بنه می خو بنه ده ،شورو ا می بده ایسي .

ـ شوړ نګي دو ره ار حای لوړي انچي لیهای اپا .
ت د سپي په خو له چي هرخومره لرګي ووهي غا پي .

ـ شو ړ ینګ ار چا ی تـو میك ، تخای بی نماز .
ت سپي چي هر خو مره لوندشو ، هو مره بی نمازه .

ـ شو ړ ینګ تینا رو یي یاخاوند ستی .
ن سپي مه وهه د خبنتن خزایی بدیږي .

ـ شو ړ ینک بنداس ،شوړینک هی اتی .
م سړی ... پی خبری ..

ـ شو ړنګی انتبی چنیا چان، جرنه هی یاد یی نه آیک :
ن سپی هدو کی خوز ی،خانه یی پام نه وی .

ـ شو ړ نګی کدو یی شیرجو بل یی پیهیم ، تانک کا مـــی انهیم .
ن سپی تړو یل دچا له لاسه به عذا ب یی ؟ویل یی دخپله کامه.

ـ شو ړ ینک تستوا بهوتوا، بلوا به و توا .
ت سپی به و لاړو هم ستړی، به ملا ست هم ستړی .

ـ شو ړ ینک خاوند ستا پلاشیر پګا ، خوارا پلا آش .
ت سپی خبتن سره شیدی خوزی ، لیوه سره وینی .

ـ شو ړ ینک تمای ، کنشتیا نه .
م سپی می کړی ،کشر مـــی نه .

ـ شو ړ نګستا ابا ګه خاوندی جنګ بی .
م سپی یی وو څه چی ناوندیی وو یریږی .

ـ شو ړ ینګ کو می لیا ، تی هی ابا .
ن سپی چی غا یی څه بـــه وینی .

ـ شو ړ ینګ نه به لشی ،نه هی ابی .
ت سپی نه به څه ووینی ، نه به و غا پی .

ـ شو ړینګ یی کړ کړه ویکی دور و یا .
ن چی په تنګ شی ، پـــه جنګ شی .

ـ شو کور خدا ی دی کور و ند تو دو ا چی .
م ړ وند د خدا یه څه غواړی دو ه ستر ګی .

ـ شو ل لنګه یا غی شی .
ت از غی د ګو د په پښه ده.

ـ شو-نګا اور ګه پیکه-پلی دریو-مر دور نه بتو .
م سلیند د سپی په خو له نه‌مر داریږی .

ـ شو نګ تا اګا لی اوشتره‌اودا غا بیی او شتره هیچ خیله نه ایتو . ب
ن او بن په غلبیل نه درنیږی.

ـ شو نګ ژیتی خاو ند سادو ره پیو ه کوماری ژیتی کفـــی دوره پیی .
ت که سپی دی وخو ری دخاوند مخ ته یی ور شی ، که‌لیوه دی وخو ری چا مخ ته به ور شی .

ـ شه یراس وای بی [illegible] .
م د زمر ی غار بی هدو کـــی نه وی .

ـ شیره ګه دو ره جو تیک ، کړ وی بو ګګا .
م په شیدو سوی پـــی دو ګوی .

ـ شیر هر [illegible] او نور لیمی زیری کیا .
ن سپین تکی د هر چا خوښ دی ، مګر دیفنو ور پسی کو نمی لوبږی .

ـ شیر یس را شو لی او نه ر نیلیبچي .
ن میږ ی دی په لیوه وسپاره.

ـ شیر ی ګه یی اړ و میاتی ګا ګزری .
م که بیو ته د ی زړه کیږی غزا واخله .

ـ شیرینی دی یی لا تی،زار ګه کو خا جت شی
ن چی به شا تر مری په‌زخو یی مه وزنه

ـ بنیا ز او ګو سفند ای‌وایه جوره ګا ز .
ن اورا ، او به نه سره جوړ یږی .

-ص-

ـ صبر سرور شی .
م صبر سرور دی .

ـ صبر [illegible] میوو مراد پلسی پچتو .
م د صبر [illegible] مراد بخیری .

-ط-

ـ طبیب ایخه [illegible] که درد ګایوسبی تی .
ت طبیب هغه دی چې درد یی لیدلی وی .

ـ طبیب کار بهی ، هر کاری محنتم و یتهیک .
ت هغه وخت طبیب شو چې زړا باندی تیر شو .

— ظ —

— ظالمس ولی آخری ویرون آ
د ظلم کور و دان دی .

— ظلمس کا سا آخری چیرو آ
دظلم کا مه آخر چیه ده .

— ع —

— عا شس دی امید بیی شی .
ن له خورا ك نه یی تمه بنه‌ده .

— عا شقس و ری سره انـدینا کو متی بکا .
ن عا شق ستر گی نه لری .

— عقل بی عقله او دای زاده بکا .
ن ادب له بی اد به زده کیږی .

— عقل پټ خزا نا شي .
ن عقل که خو ك مو جی دولت کوز لره ور درو می .

— عقل پنده چنوني لښ خواو بریکا لیی .
ن عقل دا شی نه دی چی څوك یی ور کړی .

— عقل مو لیدی کو رین نه کو رینا .
م عقل په پیسو نه اخستل کیږی .

— علت ده نو گا ، عا دت هی نـه .
ن علت پرینبو کیږي ، عادت نه پرینبو کیږی .

— عوده با ید عو تی نه هی نه .
ن یا نر هو ، یا نر نه .

— عید ای جنیس نه شی .
م اختر د یوه سړي نه دی .

— عیا ن آنتی کو بیان .
م عیا ن ته څـه بیان .

— عید پټ کلیت نا .
م اختر پټ میره نه دی .

ـ عید ویښتا ، رنګستی دیوله‌تپا .
م چې اختر تېر شي نکریزی به دیوال و تپه .

ـ عیده کندا ك به او ن شی.
ت په اختر کی کنداك (دیوی کلی نوم دی) کی هم او ګره شته.

ـ غلا س پنده زندر هوانه‌شی .
م د غنمو لار په رنده ده .

ـ غم تیان بوادی لمبزه .
ن غم د ی د لا لی په سرکی ، مسته دی تازه کړخی .

ـ غمستو او دای جاییم نـه‌شی ، خو شا لسکی اودای خبر نه
بیا کم .
ن له غمه یی خلا صیرم نه ، له ښادی څخه یی خبریږم نه .

ـ غمی لمه ښنا دی شی .
م په غم پسی ښادی ده .

ـ غمی نه کو تـی پـا یر ك‌ګوره .
ت چی غم نه لری و زه واخله.

ـ غریب آد مس خیرا ت دوسه ګایه کول بتیو .
م د غریب سړی به دخیرات‌په ورځ غوا ورکه وی .

ـ غریب خدا ی کیو یی آی،منتی به کی ببره شی .
م خوار خدا ی کړ ی ، منت په ځا کړی .

ـ غریبه دی ، او شتره شرا ګی‌توچ چوګ ویتو . ب
ت غریب که‌داو ښ‌به سر هم‌وی ماری چچی .

ـ غمه یی لا تی جنګه لوا بیی آی .
ت چی په غم کی مر ی ، پـه‌جګړه کی مړ ښه یی .

ف

ـ فقیر سی د فقیر یا درا ، ملجا سی فی پاچا یای .
ن دملنگ کچکول یا تی کیږی ، دپاچا یا چا هی .

ـ فقیر یکه ا گه ای وېر بند تی ، پنج ویا وری چلوی شن .
م فقیر ته یو ور پوری ، سل ورو نه پرا نستی .

ـ فقیری مه جی دیا ، مه بلا.
ت فقیر ته مه جار وا یه مه بلا .

ق

ـ قبر یکه کو زا تکه پاگیی؟ مجبو ریدی .
ن گور که گرا ن دی ، دمړی ناکام دی .

ـ قبره ایشه پلگا گه کیس کورو ی تی .
ت قبر کی هغه خملی چی ورته کند لی وی .

ـ قر ضدار کیبه ما رو یی نه آس .
ن نا داره پور و پری چا نه دي وژلی .

ـ قر ضدار ده قر ض ازایك بیړا هی وری .
ن ما پور غو ښته تانو غو ښته م یا
ژه پور غواړم ته لا ... غواړی .

ـ قر ض دیتا شیوا ... جیتا .
م پور په ور کړه خلا صیږی .

ـ قصا ب که دا یین بین ، کو ... مر دود بیپتو .
ن د ډیرو خر لیوانو خر پلی دی .

ـ قیا مت دی که ا وا نه آ س .
ت د قیا مت خخه شو ك نه دی را غلی .

- مرگ حق شی ، گور و کفن شك شی .
م مرگ حق دی گور او کفن په شك دی .

- مرگ کڼ و چنتایکه نـه تار گا .
ن مرگ ته زوړ او خوا ن یو شی دی :

- مرگ مر دیدی بیی شی ، نه که کجا نکړ لینه .
م مرگ دهٔو پك نبه دی ، نه د تلتك .

- مرگ وار سی ، نن مینه سره ، سبا تینه سره
م مر گی داو بو وار د ی نن پرما سبا پر تا .

- مرو ا لیس آب آ ، ا گه آ به‌شار ین نتده ما لی زمبتی آ .
ن دملفر لی یو آ ب د ی جی‌لاړ شی .

- مسلما نی دو ریدی نـه‌شی .
م مسلمانی په خو له نـه‌ده .

- مشتی ما نا نه و شتیا ج، لمبتی پلی جا ج تنگلا تن .
م مو ږك په غار نه شو ننو تلای ، چج یی په لکی پوری غوټه کړ .

- مه کیس گینجا بتر آیستا، نه که گینجد ن بیی آیستی .
ن د جا در واز ه مه تکوه په‌گو ته ، ستا به ووهی په لغته .

- مد عی مدا لا ، حنه لپانده‌لیچا ل بتیج .
ت مد عی مدا لا ته د ك آیج، ایدر وا ل گرا ك نه درایج .
ن دوه به سره جوړ شی، که‌دریم یی ترمنځ نه وی .

- ملا به پا ك ، مسو کی به‌پاك .
م ملا هم پاك مسوا ك یی هم پاك .

- ملا پلی نیکی ملا بیکی ، چوره پلی نیکی چور بیکی .
ن چی‌ملا سی په خوی بـه دهغو شی .

- ملا ده داره نه بیا ، اینج هی لامه نه ایا .
م ملا ختکل ته نه ځی ، یره‌سمی ته نه راځی .

- ملا یکه شور وا به غنیمت [illegible]
ت پر آخوند شور وا د [illegible]

- ملا ینا دو پا یـه ور گـه‌شت [illegible]
ت دملا پانو دو ه پنبی پـه‌او [illegible] دی .

- ملنگ [illegible] کو کلنگ .
م په ملنگ څه کلنگ .

- ملنگس گو شنگی هر چوشی .
ن فقیره کور د ی چیر ی دی؟ویل یی هر چیر.

- ممو گ ونا چ ما یای پایرك کتچن .
ت ما او مار ما ما می وزه وچچله .

- مم ده منه سره ، میمنم‌هی‌مینه سره .
ت ز ه په منو ، میلمه پرما.

- مم بیی آ م ، تی ویل بیی‌سی .
ت زه بینه یم چی شبه بنـه ده .

- مم ده آسمته ایر یا هم ، خدای هی سنگه اشتام اتلیبی .
و زه پر آسمان غو بنتی ،خدای پر ځمکه راکړ ی .

- مم ده ایی پیدا کا کم، گوهر هی جله جیبتی .
ت زه چی پی پیدا کوم گوهر یی په ونه کی ردی .

- منگو که نه در یـا کـم . تشتیی به او ن گو اوړ یا کم .
ت چی منگو کی نه پا تی‌کیږم، په ځنکی کی او گره و لی‌بریږدم.

- من ده ا م ، من اهـــــی گتم .
ن من اکیم ستیر خور م ،بی‌بی‌او سم که درځم .

- مو چی خلکنا پا نو تستناسیوی ، تانکی چیرو ی تا .
ت کو لال او به په ما ت‌کندو لی کی چښی .

ـ مو چي دو کنيکه شم [illegible]
ت مو چي دو کا ن ته هغه [illegible] و بلېږي .

ـ مو دعو يم کو ل بين ، توکه د[illegible]
م زما دي خوا ست ور ك ش[illegible]

ـ مو سا دو [illegible] م زادو .
ت زه [illegible] ده ته حرام زاده .

ـ مو ليکا لا بندا پر بل او پچبل تا را .
م هو بسيار پر مخ خي تر شاګوري .

ـ مه ايلو ار رس به ګه که ادي ، مه ايلوا ر ټيك به ګه کـــه چتهدي .

م مه دا سې خوږ شه چي خوك دي وخو ري ، مه داسې تريخ شه چي خوك دي وغورځوي .

ـ مه پا نجيندي کا نکو نـــي بيي آم .
ن بي بـخي سري بنـه دي ، نه په کور هميشه جنګ .

ـ مه کتهيم تانك ورنجي ، مه بهيم شهيد .
ت نه مي دي ججي ، نه دي شهيد شم .

ـ مه ده مينا در يهين ، مه هي کيش مينيکه در يهين .
م مه د چا را ته پا ته کړي ، مه مي پچا ته ور پا ته کړي .

ـ مه زند ګي دي لوا بيي آم .
ت له دي ژوند څخه مړ بنه يم .

ـ مه کيسره از ه ، سرا ی نه که از ی[illegible]
م مه پوري خا نده ، چي درپوري وبه خاندي .

ـ مه لك سا مچ ، ا قبلـــي شليك .
ن ګه غوا توره ده پي يي سپين دي .

ـ ميرخا ن ا ګه يو جنګك ګه ملي ، يا ن به کو کيي .
ت ميرخانه که دا جګړه و نه نښلې ، بيا به څه وکړي .

ـ ميما ن تانك نصيبستـــا ايبي .
م ميلمه خپل نصيب خـــوري .

ـ ميمنس کو پوږ يي جـــا ، کو عذر ی که .
ت دميلمه په و ړاندي څه کيږده ، او څه يي عذر وکړه .

ـ مينا خوار يم ور ګای خط .
ت زما خوار ی داو بو کـــربنه .

ـ مينه او دای پيدا بهی ، جانستمکه بلا بهی .
م له ما پيدا شو ، ما تـــه بلا شو .

ـ ميني استيم سا ميچ اونه‌ري لکو يا شن .
م لاس مي تو ري پښو ختلی دي .

ن

– نا بلد چور گو د ړ منسه ویتکا .
م نا بلده غل کا دا نی تـسه ننو نخی .

– نا مه کیکس ته نه مو لیایك ، كدا يك جای كولا شی .
م چمه گه یده نه شوه ویل یی خمكه كزه ده .

– نا دا ن دو ست دی ، داناد شمن آیین آ .
م تر بی عقل دو ست، هـوښیار دښمن ښه دی .

– نا می ته دار شی ، چنهای هي بار شی .
ن بر ج دی تر آسمانه ،سپی دی له لوړی مری . .

– نا ملا ته لا، نا مه هـــی درا .
ن میږه مری ، میږا نه یی نه‌مری .

– نا می یی چور سی ، نیکی به کو سی .
ن رنګ دغله ، نا ستی د ی دخه .

– ناو خت یی کو کو ړی بانګ انکین ، شره کته چتیا .
ت چر ګ چی بی وخته اذان و کړ سر یی پری کړه .

– نرم مندای سیل نه کتی. یا
نر م مندو چند نـــی نـــه کتناو .
م نرمه غاړه توره هم نه‌غـوڅوی .

– نسته ده جا یه آ یك ،شوړ نکی لمه املا یك.
ن ویل غوړ دی سپی یو وړ، ده منده پسی ووهله .

– نصیب ټنګوا بار سی .
ن نصیب کته کړ ی خــــردی .

– نکتس ایلیی پل ایبا یك ، كدیا هین تینا سیك كه اومن .
ن او گره څیني نوی شوه ،ویل یی په نصیب می نه وه .

[illegible] ده او مچ کیا ،دشمن [illegible] نه .
[illegible] سیند خو ب کو ی دشمن [illegible] .

– نندی شو ړ نګی دو ریدی‌چنی [illegible] بکا.
م سیند د سپی به خو له نه‌مر [illegible] یړی .

– نندی [illegible] کیتا کتا بی ،خه‌به سی [illegible] .
م سیند چی [illegible] او شی هم و چیړی .

– ننګور او پټـــه پسی تاړا.
ن نو ك او و ری نـــه سره بیلیږی .

– ننګ ګور ستنی اور و ی‌شی .
ت ننګ د ګور ستا نه پاخیدلی دی .

– نن مینه سره بیك سباتینه‌سره بکا .
م نن پر ما سبا پرتا .

– نوږ زیبه ایپین ، کلما ن‌کایه .
ت دره نور بنخو وخوړ، کلمان غوا ګانو .

– نه با لکو ل اودا ، نه جایدا ن خا لی .
ن مه غونډ ی تشوه ، مه‌وړی ډړوه

– نه بالکول اوتواوړ تو، نـه کندوس‌شړه کتو.
ت نه‌تشوما ن وړی‌بریږدی‌نه‌دکندو [illegible] خلاصوی .

– نه خا رانوا ، نـه دنـی‌موړ دی.
م نه‌خر وهلی،نه‌لښته ماته

– نه اونی بګای اوږ ګیمای، نه مو تاپکای.
ت نه اوږدیدو ته‌می‌پرسیږدی، نه لنډیدو ته.

– نه به پانجا ی بچم ، نه‌می یاړای .
ت نه دمیږه شو م ، نـــه‌دیاری .

ـ نه ته ته دی ، نه‌هی مه دی، مجکتی [illegible]
ن نه د لی شو م نه هوری ،تر [illegible]

ـ نه [illegible] یار بهی ، نه هی‌بیزار بهی .
ن یا [illegible] شه ، یا بیزار شه .

ـ نه نه ای با کیی ، نه هی‌ایکل [illegible]
م [illegible] یی خوری ، نه خورنده [illegible] یی ور کوی

ـ نه [illegible] سیخ جو توا ، نــــه کباب .
م نه سیخ سو ی نه کباب .

ـ نه سیر (اریش) ژیم ،نه گیلنم بوی دی .
م چی هو ږه ونه خوری له‌خولی یی بوی نه ځی .

ـ نه شا ړی کو یه کیمی، نه‌ژ یی کال کیمی .
م چی نه ځی په شا بۀ دی کړم ، چی نه خوری څه بــــه دی
کړم .

ـ نه کو ته آ یك ، نه کوهی‌بیك .
م نه څه و ، نه څه وشو .

ـ نه ملا بهی نه ا می ، گلینا پی تو فسا ..
ن نه ملا شو ی نه امی شوی، د پلار مینه دی ور که کړه چرسی
شوی .

ـ نه هو لیکا لا ایلوار و دی‌سره نه کیا ، اخو لی جانی سره
کیا .
م نا پو هه دو مره په بل نه کوی ، لکه په ځا ن

ـ نه مو لیکا لا ی دو وا نت‌دیا .
ن چی نه پوهیږ ی د هغی‌دوی گټی وی .

ـ نه لهمی تی پلا کو لهمی . یانه لهمی ، کو لهمی
م چی نه کار ، په هغه څـه کار .

ـ نه یی مو لیا تی ، جوا نمال گوره .
م که نه پوهیږی خوا ن مال‌اخله .

ـ نه لا تی آخر لیا گیی .
م که نه مری آخر به ومری.

ـ نیتا یی لیا نه بیئیمتی ،کواوره تستا تم . یا
نیتا که نه لشی ، ډکلا ډکلامه به .
ت چی په نا ستة می نه وینی‌څـه به جکیږم .

ـ نیتی صا ف دریا ، خدا ی‌صا ف پنده وا دی .
ت نیت دي صا ف نیسه، خدای به دی په صا نه لا رەواچوی.

ـ نیستیدی لنش رشا یـك،مستیدی وینا نه گور یا یك .
ت له نیستی څخه یی ژرنده‌سا تله ، له مستی څخه یی مزدنه
آخیستی .

ـ نیوا ته بیا کچه تمای، چوچی هی آیی کچای پاتمای .
ت تا ست د پلار په غیږ کی‌وای ، تی می د مور رود لای .

ـ وا تك انوا سم بيتيك ، اگت انوا نه .
م د توري تپ جوړ يږي، دبدي خبرى نه جوړيږي .

ـ وا تيس دو ره نبـــــت آنشنيچى .
ت د تبر خو له ليمخى نيولى دى .

ـ وا غنى اچو يى آيك ، واغنى نيكين .
م په باد را غلى ، په بـــاد تللى .

ـ وا غن يى نه تى جل نه ليا .
م چى باد نه وى ونه نــه ښوري .

ـ وا ړ تا نك مو ندا م شچا .
ن تيره خى خى ، د خوار په سر لگى .

ـ واړ تانك جا يه گــرا ن شى .
م تيږه چى چير ى پر ته وى هلته درنه وى .

ـ وا لان خيمه ، اغتن يومه .
ت ډ له مو هغه ، خيره مــودغه .

ـ وانجو گوى گوى ، آستو يا يه ليا تا لچى .
ت سيمر غ هر خو نه چى خان وستا يى د خپل ښيو په ليـــــدو شر ميږى .

ـ وا ن كو لا يا تشان .
ت سا ما ن كو ړ د ى كــه تركان .

ـ وا ى اى ديوا نو بس آ .
م له كوره يو ليو نى بس دى .

ـ و تكه د ى او لجو شره خوشا ل او ن .
م ترو يش يى [illegible] خوشحا له دى .

[illegible] بيتنا ارما ن كيــاتى
[illegible] ارما ن به كړى هلكه ، بيابه نه [illegible] مى اد كه .

ـ ورا نجكس كه ور فتارى ايبك [illegible] كنگا . يا
[illegible] كه اجلى پو لچ دونكيا آل [illegible]
[illegible] خداى په قهرشي نو [illegible] ور كړى .

ـ وراچ مړ گا [illegible] يا
ورچ مړا ن شى .
ن خوب دمر ك ورور دى .

ـ ورچ جلړ ن جوړ يد ى با .
م خو ب په رو غ صــور ت كيږى .

ـ ور چ نه استرا نو ايړا ، اوت هى تو كنا .
ن خو ب چى را شى با لښت نه غواړ ى ، مينه چى را شى ښـا يست نه غواړى .

ـ ورا گ مبه بو كــړ بيك ، گسنگن گوريا .
م د ونو او به چى ډير ودريږى گنده كيږى .

ـ ور گ ډا نگيد ى نه دونا .
م او به په ډا نگ نه بيليږى .

ـ ور گيدى پر كنا ، كړ كما ليا مه آليا .
ن داو بو نه مخكى گاو لى مه كاږه .

ـ ور گ نه كړى كړى پړانه بيتيك ، وړينا او يا هى تانيك .
ن پر دى ز و ى نه ز و ى .

ـ ور گ گه حداى وبتيــك پچبل نه ز نگا .
م له ور خه تيرى او به بيرته نه را گرځى .

ـ ور گ گه تيت ، تيمهوارى حاجت نه شى .
م چى اوبه وى تيمم ته څه حاجت .

— ورک لشو یی نه آیك ، [illegible]
ن دا [illegible] مخکی گاو لی ځه کاره .

— ورگ یی خدای و یهیك لمیی مه گره
ن پور چی تر سلو پوړ ته‌شمی و [illegible]

شروډ گ یی بو بیك او [illegible] لینه جینی .
ن او به چی تر غاړی [illegible] ، زوی تر پښو لاندی کیږی .

— ور گی آلیا آلیا ، نه آلیك‌لوړ بگی اوړا .
ن او به پوز ته ور هه ، کښته‌یی لار ده .

— ور گیدی که به نه دما .
ن په او بو خوك نه چـــا غیږی .

— ور گی شاړ یوا ، یینیکه آسنت ویا .
م او بو اخیستی خگ ته لاس اچوی .

— ور ملو هر کیو گه وانه‌اچی ، ما شی گه بیه نه بین هیچ آ .
ت نارینه هر خو نه شیان‌چی کوز ته زاو ړی ، چی بنځه دکارته
وی هیخ دی .

— ورو انچا لی اړو عید آ . یا
ورو انخا لی ا ړو کوز وول آ .
م پر دی جنگ نیم ا خســر دی .

— ورو کنځ وا تی او ن مـــا یچا .
م پردو ترو و ته او گره مه پخوه .

— ورو کتا پلیا ، ا ړی ویله گه اور یا .
ن پردی کټ تر نیمو شپـــو و ی .

— ورو ما لا شره چوا نی نه‌بتو .
م په پردی ما ل خوا نی نه کیږی .

— ورو ملکه خا نی نه بتو .
م په پردی ملك خا نی نـــه کیږی .

— ورو وا تی انگو ړی اینکی‌شیلینه بتو .
م بل ته گو ته نیو ل کیږی‌او خان ته نه .

— وری او یا دی تانك اویتکم بیی اس . یا
مرد مس یترا یسکن تانك‌تابوب ویوم بیی آ .
م تر پردی زو ي خپلـــه لوربنه ده .

— ور یبا ی طو طی ، مینه‌یای بو تی .
بت نورزو ته طو طی ، ما ته د ترخی بوټی .

— وری او یا سره عز رائیلس کو .
م په پردی په زو ی د عـــزرا ئیل څه .

— ور یا وا یه بنج و یا میما ن هیچ آن .
م په پر دی کوز سل میلمانه هیچ دی .

— و ری تو کنا یکه ا یی کته‌مه و یا ته .
م دو دی ، پرد ی بنوز وا ته‌مه وړه کوه .

— وری پز لو یدی مینا ړزا اووم بیی شی .
م دبل تر وریځو غو بنوسوړسو ړ سك د کوز بنه دی .

— وز ی خلك بو وار خطا آن ، مم د منکه دیو دام .
ت دنورزو تلوار د ی ما ته یی په خمکه وا چوه .

— وری ته جوړ آیت ، لهمی‌آنتی هی نا جوړ .
م نور جوړ ، کار ته ناجوړ .

— و ریس لاو د ور گید ی شدال .
ن پردی غم ترو او ری پیوړ دی .

— ور ینا اړا اړا آیستم ا ی‌اړا .
دنورزو نیمه نیمه ، دا نا یره نیمه .

... ورینا ا یی ، یا تا با سی یا قرض .
م د سیا ل دو دی یا بور دی یا پیغور .

– ورینا او یا ، نه او یا .
م دبل زوی نه خوی .

– ورینا ختِه ، ای ی و یل جا تکا
م بردی کپ تر نیمو شپـــو وی .

– ورینی چاه مه خنه گه تـو چا یه نه چنی
ن مه کوه په چا چی و به شنی په تا .

– ورینی آ میا مه وا گه نـانجیس نه ننگی .
ن بل ته کوهی مه کنه چی په‌خپله پکی ولویږی .

– وسنی دی پت کیمی گـی نه میا
ن نکریزی چی تر اختر تیرشی ، په دیوال یی وتپه .

– وسنی ته‌گیمنید ی بیی‌لرا ، مرا هی ویر ینیدی .
م وا ده په ساز بنه بنکاری ، مری په ویر .

– وسو ك گه کلا والو ین ، دنده دکا حاجت نه شی یا
وسو ك که او دوی او لــوبیپتو ، حاجت دنده گنا بیلک کرآ.ب
م غوا یی دی چی په وندره لوی شو ، غا بنو یه یی مه گوره .

– وشی اودا ی مو چیك ، اونشر لینه نیك .
م د با رانه ولاړ شوی ، ناوی ته کنیینا ستی ،

– ولتی و لتی را یی بتو .
ن په خاخکی خا خکی ډنـډجو یږیږی .

– ولدا بار سی ، ای دنه درکار سی .
م وسله که سل کا له بار ده ، په سخته ورځ پکار ده .

– و نتیك دی او لیچا سره‌خوشال آن .
م تر و یش په چوړ خو شاله‌دی .

... ی لیمه‌جیهی ... الوس ... یتا اچ .
ت مر ذ (کرگه) لکی اینبو ... ، لکی خر یبلی زا غله .

– ویا لا لیمنا جو ی تتو .
... بسی ر نـــاده .

– و ... ده مه کدا .
م تیر په هیر ...

– ویر گ آد می خوار یدی‌بتی نه لرا .
م میره په خوارو بد نـــه‌بنکاری .

– ویر گ چاروا قر با نیکه‌آس .
م نر پسه د حلا لو لو دپاره‌دی .

– ویست دوا س چور یس ، ای دوا س خاوند ستا
ت شل ور خی یی دغله ، یوه‌ورځ یی د خبنتن .

– ویگای نی پیگه مه آنشاته .
ن لکه لنده خمخه د کا سی منځ ته لویږی .

– ویکو ږ گه و یا پیگـــه‌آلی .
ت په دیگ کی یی وا چوه‌چی په کفگیر کی یوز ته شی .

– ویگه کومی تگا که پیگـــه آلا .
ن څه چی په دیگ کی وی ، په کاسه کی‌ئملو میږی .

– ویلیی گه بیه بی ، با زاراتت .
ت لیتی که بنه وای ، په‌بازار کی وای .

– ویگیدی انتولا تیوا شی .
ت د دیگ شخه خمخی تو ده‌ده .

– ویندہ جو آهی گه زمستینه‌سرام او چا گاگیی .
م په دوربی چیری دی چی ، په ژمی سیوری کوی .

– ویر یني لیمه از نا،سی.
ن و ژاړه چې وخاندي .

– ویر یهیدي یې زندا باتیاي، چیکه ویر ما نا ی .
ن که په ژړا ژ وندي کیداي،مړي به ژوندي شوي واي .

– ویل اګه اندرا سي ، پارال ګنتیدي سن .
م شپه که تیاره ده ، مني‌په شمار دي .

– ویل یي منجیي تي ، ته‌بلاس مه جنګ به .
م چې شپه ترمنځ وي ،دهغې بلانه مه ویریږه .

– ویله ته مم ګرهم ، ویین‌هي تولیا ګي .
ن د جنګه زه راغلم ، خبري‌یې ته کوي .

– ویلي لیهام بي مو لا شي.
ت د شپې‌کار بي بیي دي .

– و یي ور ینا ، پو لورینا،هر کو تني دو منتا .
ن وا ده دي دپردي ، پکې‌غورځي لیوني .

– ها و یا ته آسمان شي ، ګو شنګي هي میچ پر غا ویتکا .
ن نوم دي فتح خان دي ، ترکور دي سپي په تا خت تیریږي .

– هر تو نك ګه انکار شچواتي ، خیمه تو نك جو تا .
م هغه خا ی سو زي چي اوریږي بلیږي .

– هر جا یه نی مه آنشـــاته .
ن خای ته ګوره بیا نوشوره.

– هر چو ګه آ ی ، لبی هي لی .
ن هر چیر ی چې خور ی‌هلته به مري .

– هر دیګیس چمچی مـــه‌با ته .
ن په هر غار کي ګو تي مـه‌منډه.

– هر پنداس آ بي تا نـــك‌استیي شي .
م د هر سړي آ ب په لاس‌کي‌دي .

– هر کار وا ش تا مــــه‌ایمیند .
ن ژمي کله و ي؟ چې باد وبارا ن وي .

– هر کنا ا پ شا پي، تیننا‌پا شا پا .
م پښي هلته خي چیې زړه خي .

– هر کو خا م تي پچا ، بندایي خام بیك نه پچا .
ت هرڅه چې خام وي‌پخیـږي ی ، سړي چې خام شي نه پخیږي.

– هر کو ته نسیا سي ، کبرهي استه .
ن دو ل په بیه کبر وړ یا .

– هر کو طور ګه دار تښتو‌ګښتګ نګي .
م خنګه چې غر هغسي کیږي
م خنګه چې غر هغسي کبړ ی

– هر کو خټکی خیمه آلگا .
م څه چی کری هغه به ریبی .

– هر کو وا تی تا نك و طن کشمیر آ .
م هر چا ته خپل و طن کشمیردی .

– هر کو یی ایړ کی ، خدای خیمه دیا .
م چی غواړی یی په وا بـــه وړی .

– هر کیس بیی و بدی تانك استیبی شی .
ن دهر چا ښه او بد د خپل خا ن دی .

– هر کیس یی کو شوی تا، خیمه پلګا .
ت هر چا ته چی کند لی وی، هغه خملی .

– هر کیس بیی تانك جا نستاشی .
م دهر چا ښه د خپل خا ن دی .

– هر کی کو چه بیی او بدرپیدا با .
ت په هر څه کی ښه او بدپیدا کیږی .

– هر کیګه تا نك او یا شازادا آس .
ن جیز گی وا یی زما پستکیه زو یه .

– هر که گه بیی بیك ، آیوبیای خیمه .
ن هر خوك چی دی طبکار وی هغه به دی یار وی .

– هر که مو لیا ،گا سا مچ اس ، شره شلیك شی .
م هر خوك پوهیږی چی غوا توره ده شیدی یی سپینی دی .

– هر که یی شول بیك ، جریی دی کول بیك .
ت خوك چی مرور شو بی برخی شو .

– هر مو یز پلس گسنو لکی گد یی تا .
ن داسی ممیز [illegible] چی خلی پوری نشته .

– هستی وا لاس اژا جا [illegible] غریبس گاو نم یا چری درگا
ت د شتمن غوا سو غز رازړی ، د غریب غوا و چه یا تی کیږی .

– هو س او بس در کـــارشی .
م که هو س دی هغو مره بس وی .

– هو شاره پښنس دو حلقا ښدا [illegible]
هو شیاره چیچو ك دو حلقا یه اوړا .
م هو ښیاره مر غی په [illegible] لومو نښلی .

– هو شیار س بلا ما تی .
م دهو ښیال بلا دی ور لـــه وی .

– هرخا ی قابل تی ، بیړ ی خو جیته .
م که هر خو هو ښیار یی نادان پوښته .

– هرخا ی بو دا را تی ، ای کفن کوری پا گیی .
ن دنیا داره چی دنیا دی ، یرو له ســپین کفن دی [illegible] .

– هیچ کیس چرا غ تساوری بنی شیچه نا .
م د هیچا خرا غ تر سهاره نه لگیږی .

– هم داړی سنت ، هم لگ باړا .
ت هم ږیره سنت ، هم ستونی بیت .

[illegible]

— یا [illegible] لو وا وا [illegible] دایه یا [illegible]
م [illegible] کورو ته [illegible] یالو [illegible]

— یا [illegible] نك کو شینکی یا [illegible]
م [illegible]

— یاد [illegible] کمی ، [illegible] خدای کدی [illegible]
م [illegible] ره گرم ، مو [illegible] دی خدای [illegible]

— یا ته لتا یا ده چنا ، یا هی [illegible] بیتا [illegible]
ت یا چی مړ شی [illegible] دیری ، یا چی لیری لاړ شی .

— یاری خاطری مر دار پسی به زوا شی .
ن [illegible] دیار د پاره خوری دعوایی غوښی [illegible]

— یا شیر کو لبا شی یا پسی کولیا .
ت یاد شیدو [illegible] ده [illegible] غو نښی [illegible]

— یتیم ویر پیبدی پچـــوا آس .
م یتیم په ژړا [illegible] دن [illegible]

— یمخي لو پ انه که اتاواني پای پو لیت .
ن دو مره [illegible] وعه چی [illegible] ونه لوبړی .

— یو مه ته دور ، یومه هــی حلوا .
ن دا خو له هغه حلوا .

— یخل کټي نه بنی که شمال نه لیګی .
م داسی ونه نشته چی بـادیی ونه خوروی .

— یوزی کو تا ، کوتا ، لیهویکو تا .
م او سینه چی خومره تکیری عفو مره پخیږي .

ماخذونه

دپشه یي متلو نو په بر خه کی .

— ننګر هار مجله ۱۳٦۰ کال خلورمه ګڼه ، پشه یی دافغانستان یوه لرغونی آریایی ژبه د ع . قدوس برهیز لیکنه .

— زیری جریده ۱۳٦۱ کال ۳۲ ګڼه ، پشه یی ادب او فولکلور ، دمجید میرنی لیکنه .

— کابل مجله ۱۳٦۲ کال ۳–٤ اوه ګنی ، دپشه یی ژبـــی شفاهی ادب د محمد زمان کلمانی لیکنه .

— فرهنګ مردم مجله ۱۳٦۲ کال ٥–٦ او ۱ ګنی ، پشه یی متلونه دغلام صدیق شینګنك لیکنه .

— ملیت های برادر مجلــــه لومړی کال ٤ ګڼه پشه یی متلــی دزمان کلمانی لیکنه .

— دپشه یی ژبی او ادبیا تو تاریخ ، دډوکتور محمد عجمن تمیـــل لیکنه د پوهندو یی قلمی اثر .

— ملیت های برادر مجله دوهم کال دوهمه ګڼه (پشه یی متلی) عایشه اپ ودی لیکنه .

— امثا ل او حکم د بیهقـــی کتاب خپرو لو مو سسی له خـوا خپرونه .

پښتو متلو نه پښتو ټولنه ، ۱۳٤٤

پښتو متلو نه دافغانستان دعلو مو اکا ډمی د پښتو خیړ نــو بین المللی مرکز خپرونه . ۱۳٥۸

دغه راز دپشه یی متلو نو په برخه کی ښا غلو محمد نا در محمود الیشنګی ، محمد حسن ابدنورګلی ، مجاور تګابی ، عبدالما لك لا موال ، قریبا (پ) کو مستانی ، او غازی ګوهری او دپښتو متلو نو په برخه کی ښا غلی محقق جلات خان حکیمی تاسره مرسته کړی ده چی ورڅخه ډیره مننه کوم